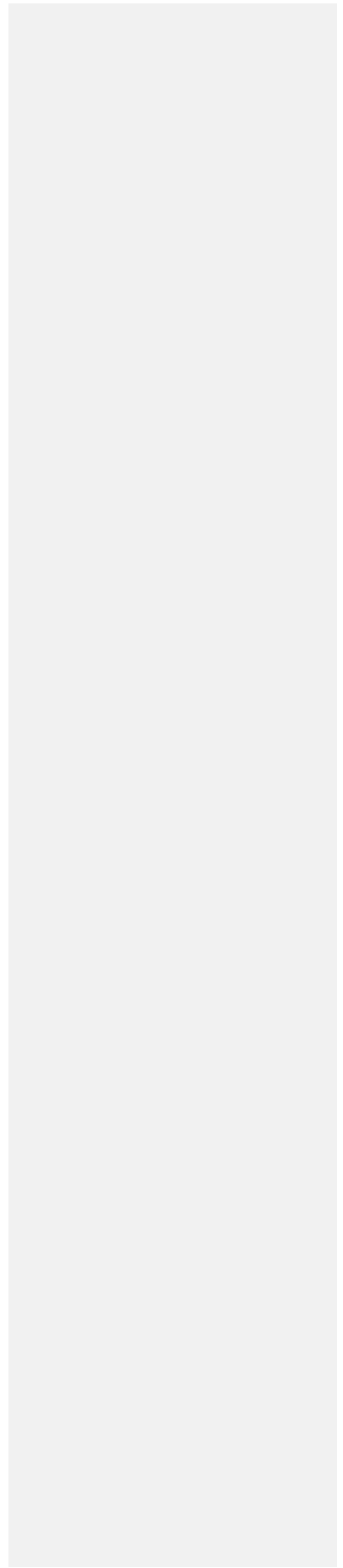
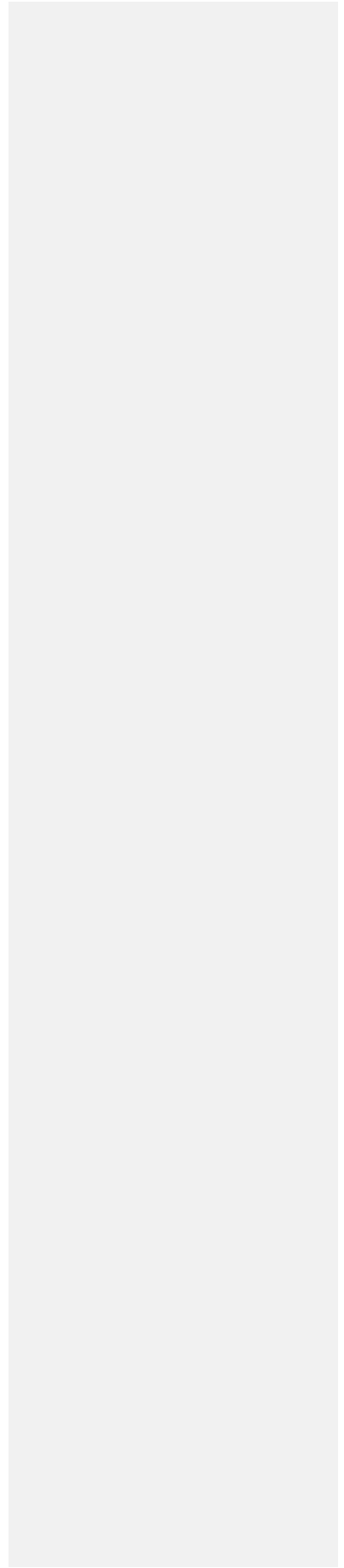

Milena Mileva BLAŽIĆ

Kreativno pisanje: vaje za razvijanje sposobnosti kreativnega pisanja

Ljubljana: GV Izobraževanje, 2003

Kazalo**Uvod****Pomembni dejavnosti za razvijanje ustvarjalnega mišljenja****J. P. Guilford in razvoj divergentnega mišljenja****Dejavniki razvoja divergentnega mišljenja in njegove metode****Alex F. Osborn in metode za razvijanje ustvarjalnih sposobnosti****Faze ustvarjalnega procesa****J. P. Guilford in divergentno mišljenje****E. Paul Torrance in ustvarjalni razvoj****Metode za razvijanje izvirnosti in elaboracije****Ustvarjalnost in uporaba domišljije****Povzetek****Vaje****Vaje za razvijanje divergentnega mišljenja****Vaje za razvijanje fluentnosti*****Vaje za razvijanje fluentnosti besed***

- Naštevanje čim večjega števila besed
- Naštevanje čim večjega števila besed
- Naštevanje čim večjega števila besed
- Naštevanje čim večjega števila besed

Vaje za razvijanje fluentnosti asociacij

- Naštevanje sopomenk
- Naštevanje primerjav
- Naštevanje (protipomenskih) primerjav
- Naštevanje asociacij
- Naštevanje asociacij
- Naštejte čim več asociacij
- Naštejte čim več nasprotnih asociacij

Vaje za razvijanje fluentnosti idej

- Naštevanje idej (naslovi)

- Naštevanje idej (pomanjševalnice)
- Naštevanje idej (stalne besedne zveze)
- Naštevanje idej (stalne besedne zveze)
- Naštevanje idej
- Naštejte čim več izrazov
- Napišite čim več izrazov
- Napišite čim več izrazov
- Napišite čim več izrazov
- Napišite čim več izrazov
- Napišite čim več izrazov
- Napišite čim več izrazov
- Napišite čim več izrazov

Vaje za razvijanje fluentnosti izražanja

- Izražanje
- Izražanje
- Izražanje
- Izražanje
- Izražanje
- Izražanje
- Izražanje
- Pravilno postavljanje strešic

Vaje za razvijanje fleksibilnosti

- Tvorjenje smiselnih besedil

Vaje za razvijanje adaptivne fleksibilnosti

- Smiselno nadaljevanje besedil:
- Motivirana prilagodljivost (vaje za dopolnjevanje)
- Nadomestite besede s protipomenkami

DEŽ

- Vaja za razvijanje adaptivne fleksibilnosti
- Vaja za razvijanje adaptivne fleksibilnosti
- Smiselno dopolnite pregovore
- Vaja za razvijanje adaptivne fleksibilnosti

- Smiselno dopolnite pregovore

Vaje za razvijanje izvirnosti

Vaje za razvijanje izvirnosti besed

- Tvorjenje izvirnih poimenovanj
- Tvorjenje izvirnih povedi
- Vizualizacija
- Tvorjenje izvirnih poimenovanj
- Tvorjenje izvirnih poimenovanj
- Tvorjenje izvirnih (neumetnostnih) besedil

Vaje za razvijanje izvirnosti povedi

- Izvimo dopolnjevanje povedi
- Izvimo dopolnjevanje povedi

Vaje za razvijanje izvirnosti besedil

- Tvorjenje izvirnih (neumetnostnih) besedil
- Tvorjenje izvirnih (neumetnostnih) besedil
- Tvorjenje izvirnih (umetnostnih) besedil

Vaje za razvijanje elaboracije

- Tvorjenje pikto gramov (slikovna pisava)
- Izdelava besedila – popravljanje besedila
- Vizualizacija do besednega in prenesenega pomena
- Izdelava besedila – dopolnjevanje besedila
- Elaboracija besedila – tvorjenje na osnovi zgle da
- Tvorjenje besedil na osnovi zamenjave
- Tvorjenje besedil na osnovi dopolnjevanja
- Tvorjenje besedil na osnovi zgle da
- Dejavnost: dopolnjevanje slike
- Dejavnost: dopolnjevanje povedi
- Vaja elaboracije
- Tvorjenje besedil na osnovi zgle da književnega besedila
- Françoise Villon

Uvod

Ustvarjalnost (ali sopomenka **kreativnost**) je pojem, ki večino ljudi spomni na umetnike, na redke – mogoče celo izbrane – posameznike, navdih, izvirnost, domišljijo in podobne pojme.ⁱ Obstajajo številne definicije ustvarjalnosti, od splošnih, na primer kreativnost je lastnost, značilnost kreativnega,ⁱⁱ ustvarjati pomeni z dejavnostjo na umetniškem področju delati, da kaj nastane,ⁱⁱⁱ do specifičnih, na primer *ustvarjanje je podzavesten proces* (Posner, 1973), *srečno naključje* (de Bono, 1968), *uporaba ustvarjalnih metod*, na primer »brainstorming« (Osborn, 1957, Parnes, 1962), *oblikovanje okoliščin* (izbira primerne časa in kraja za delo – Ferster, 1970), *notranja spodbuda* (Amabile in Hennessey, 1988).^{iv} Ne bomo se ukvarjali s podrobnim razlaganjem in etimologijo pojma ustvarjalnost, z navedenimi primeri le ponazarjamo razsežnost te problematike, saj kljub številnim definicijam ne premore skupne in splošno sprejete. V svojih člankih in knjigah Torrance govori o ustvarjalnosti kot človekovi lastnosti, ki je še vedno nepriznana v družbi in ni vključena v šolski sistem, tako kot je inteligentnost.

O neenotni definiciji **nadarjenosti** ter razlikovanju med nadarjenostjo, talentom in ustvarjalnostjo – kreativnostjo govori tudi *koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi osebami v devetletni osnovni šoli* in razlikuje med morebitno ter izkazano nadarjenostjo.^v **Nadarjenost je pojmovana kot splošna intelektualna sposobnost, talent pa je specifična vrsta nadarjenosti za določeno področje.** Samo ustvarjalnost pojmem kot dejansko lastnost, ki ni sposobnost le nadarjenih in talentiranih posameznikov, ampak splošna sposobnost, ki se izkazuje s sodelovanjem v (poustvarjalnem in ustvarjalnem) procesu in dosežki tega procesa.

Pojmovanje ustvarjalnosti ni lahko zožiti na definicijo v enem stavku. Oglejmo si eno izmed njih.

Ustvarjalnost je miselni proces ustvarjanja novih idej ali poustvarjanje nove celote iz idej, ki že obstajajo. Ustvarjalno pisanje je miselni pisni proces pisnega izražanja zamisli v (novih) besedilih ali iz sestavin, ki že obstajajo, poustvarjanje vsebinsko smiselnega, povezanega in zaokroženega besedila.^{vi}

V psihologiji se je pojavila Guilfordova^{vii} in Torranceova teorija^{viii} pojmovanja ustvarjalnosti, po kateri s testi inteligentnosti merimo le eno vrsto sposobnosti. Ti torej niso primerni za ocenjevanje drugih sposobnosti (predvsem ustvarjalnih). Guilford je mentalne sposobnosti, ki jih s testi inteligentnosti ne merimo, razdelil na pet miselnih operacij. Za nas sta bistvena konvergentno, predvsem pa divergentno mišljenje. Konvergentno mišljenje (enosmerno, usmerjeno k eni rešitvi, stekajoče se v eno točko) je značilno za merjenje inteligenčnih sposobnosti; tovrstni testi so zaprti — eno vprašanje, ena rešitev. Divergentno mišljenje (večsmerno, različno mišljenje, odprto, v več točk usmerjeno mišljenje) meri ustvarjalne sposobnosti; testi ustvarjalnega mišljenja so odprti — eno vprašanje, več možnih, hkrati pa »pravilnih« odgovorov ali rešitev. V skladu s spoznanji Guilfordove teorije in Torranceovimi testi za merjenje ustvarjalnosti je večina ustvarjalnih nalog sestavljenih v skladu s testi ustvarjalnega mišljenja. Tudi konvergentne vaje so koristne, če le niso prevladujoče in namenjene same sebi. Naloge ustvarjalnega tipa pa podpirajo naloge neustvarjalnega tipa, s čimer posameznik pridobiva določeno osnovno znanje, ki ga mora imeti.

Razsežnosti ustvarjalnosti so začele zanimati raziskovalce v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja. Znanstveniki, ki so pred tem preučevali ustvarjalnost, so se bolj osredotočali na **izdelke ustvarjalnega procesa, značilnosti ustvarjalcev in okoliščine ustvarjanja**. Tako kot posamezniki niso enako inteligentni, tudi niso vsi enako ustvarjalni. Splošno razširjeno mnenje je, da smo vsi ustvarjalni, le da se razlikujemo po stopnji — nekateri so manj, drugi pa bolj ustvarjalni. Znanstveniki se ne morejo zediniti, ali je bistvo ustvarjalnosti **reševanje ali odkrivanje problemov**. Menim, da je skrčenje pojmovanja ustvarjalnosti le na eno razsežnost absolutno preozka. Nedvomno je, da je v nekaterih obdobjih ustvarjalnosti bolj v ospredju reševanje problemov, v drugih, zrejših, pa tudi odkrivanje problemov. Pri preučevanju ustvarjalnosti se znanstveniki osredotočijo na ustvarjalnega **posameznika, izdelek ali proces**. Za našo uporabo je najprimernejše **pojmovanje ustvarjalnosti kot procesa** — kot razvijanje in produciranje izvirnih idej, ki so osnova za izražanje ustvarjalnih sposobnosti in s tem za razvijanje ustvarjalnega procesa. Pri razumevanju ustvarjalnega procesa je pomembno Guilfordovo pojmovanje in razlikovanje med **konvergentnim ter divergentnim mišljenjem**. Naloge ali rešitve, ki so **divergentne ali odprte**, zahtevajo metodo reševanja problemov z naštevanjem številnih možnosti, le redke med njimi so izvirne, kakovostne in primerne. **Konvergentne ali zaprte naloge** pa potrebujejo drugačno metodo reševanja, ker obstaja za vsako vprašanje le en pravilen odgovor.

Razvijanje ustvarjalnih sposobnosti

Za razvijanje ustvarjalnih sposobnosti je najpomembnejše tako imenovano divergentno mišljenje, ki ga definiramo kot odprto način mišljenja. Ta dopušča več različnih in hkrati pravih rešitev. Ustvarjalnost imamo lahko za odprto, večsmerno, raznoliko, različno mišljenje. Metodično in vsebinsko se razlikuje od konvergentnega mišljenja, ki ga definiramo kot zaprto, enosmerno, v eno samo rešitev usmerjeno mišljenje.^{ix}

Osebnostne lastnosti, ki jih lahko spodbujamo in razvijamo pri ustvarjalnosti, se nanašajo predvsem:

- **na miselno-spoznavno področje** oziroma na razvijanje divergentnega mišljenja (**fluentnost, fleksibilnost, originalnost in elaboracija**), pri čemer razvijamo:
  - logično mišljenje (analiza, abstrahiranje, posploševanje, sklepanje),
  - domišljijo,
  - opazovanje,
  - spomin in
  - smisel za humor;^x
- **na učno-storilnostno ali izobraževalno področje**, pri čemer razvijamo:
  - splošno razgledanost,
  - besedišče,
  - branje z razumevanjem,
  - izražanje v različnih književnih zvrsteh in vrstah;
- **na motivacijo**, pri čemer razvijamo:
  - prizadevanje in uresničevanje,
  - radovednost,
  - raznolikost interesov,
  - vztrajnost pri nalogah,
  - zadovoljstvo ob ustvarjanju;
- **na socialno-čustveno področje**, pri čemer razvijamo:
  - nekonformizem,
  - občutek za pravičnost in
  - sposobnost vživljanja.^{xi}

Vlogo in pomen ustvarjalnega pisanja lahko pojmujeemo tudi kot **razvijanje sedmih tipov inteligentnosti:**^{xii}

- **interpersonalne sposobnosti** (medosebno sodelovanje): sposobnost besednega in nebesednega sporočanja, sodelovanje, sposobnost razumevanja in prevzemanja zornega kota drugih, medsebojno delo, razvijanje sposobnosti za identifikacijo, delo v skupinah;
- **intrapersonalne sposobnosti** (samoopazovanje in samoizražanje): osredotočenje na spomin in razmišljanje, pozornost, metakognicijo (tj. razmišljanje o mišljenju), izražanje sebe, zavedanje sebe, drugačno razumevanje sebe, višji miselni procesi in sklepanje;
- **verbalne jezikovne sposobnosti** (sposobnosti upovedovanja): razvijanje štirih sporazumevalnih dejavnosti, predvsem sporočanja oziroma pisanja kot dvosmernega sporazumevanja, tvorjenje poustvarjalnih in ustvarjalnih besedil, razvijanje možnosti izražanja besedilne stvarnosti;
- **vizualne sposobnosti** (sposobnosti predstavljanja): dejavna domišljija, izmišljanje miselnih slik, risanje domišljjskočutnih predstav književnega prostora, pisno izražanje videnja književnih oseb;
- **glasbeno-ritmične-zvočne sposobnosti** (občutljivost in občutek za zvočnost besednega in nebesednega jezika), prepoznavanje in ustvarjanje zvočnih prvin (jezika: rime, aliteracije, asonance, onomatopeja), zaznavanje značilnosti zvočnega izraza;
- **logično-matematične sposobnosti**: analiza, abstrahiranje, posploševanje, sposobnost sklepanja;
- **gibalne ali kinestetične sposobnosti**: sposobnosti nebesednega izražanja, razvijanje dramatizacije in improvizacije.

Anketiranci pojmujejo ustvarjalnost kot nekaj spontanega, nikakor pa ne kot rezultat truda in dela (38 odstotkov). Po izsledkih tujih raziskav in empiričnih ugotovitvah v naši praksi manjše število anketirancev meni, da so ustvarjalni že, če vadijo (18 odstotkov). **Največ anketirancev (62 odstotkov) meni, da so ustvarjalni brez kakršnihkoli prizadevanj, brez truda.** Le maloštevilni anketiranci (11 odstotkov) si zapisujejo svoje ideje, misli, vodijo dnevnike, zasebno pišejo pesmi ali besedila, izpisujejo si zanimive misli iz knjig.^{xiii} Zato

lahko razumemo priljubljenost nekaterih metod za razvijanje ustvarjalnega mišljenja v naši šolski praksi in kulturi, predvsem metodo možganske nevihte (brainstorming).

Dejavniki razvijanja ustvarjalnega mišljenja

Sproščeno ozračje, ki ni niti anahično niti avtoritativno, brez ocenjevanja in ritrjevanja le pravilnim odgovorom.^{xiv} V procesu izobraževanja in socializacije v šolskem obdobju se mladi oddaljijo od nekonformizma, značilnega za predšolsko obdobje, h konformizmu; sposobnost izvirnosti se od predšolskega do šolskega obdobja prepolovi.^{xv}

Dejavnik, **ki spodbudno vpliva na ustvarjalnost**, je poleg sproščenega ozračja tudi **vpliv s podbudnega delovnega okolja**. To dopušča raziskovanje in domišljijko igro brez neprimernih ovir, prav tako pa vključevanje lastnih zamisli v delo.

Naslednja spodbuda je sprejemanje nenavadnih zamisli ustvarjalcev **brez ocenjevanja**, uporaba metod ustvarjalnega mišljenja pri učnem procesu in običajnih dejavnostih. Udeležencem je treba dati dovolj časa za raziskovanje možnosti, od razčlenjevanja priljubljenih do zelo zahtevnih problemov, in bolj poudarjati razvoj ustvarjalnega procesa, **ne le spodbujati ustvarjalnega izdelka**.

Skratka, ustvarjalnost lahko spodbujamo in razvijamo s poudarjanjem produciranja in izražanja idej v sproščenem ozračju brez ocenjevanja in razvijanjem divergentnega ter konvergentnega mišljenja.

J. P. Guilford in razvoj divergentnega mišljenja^{xvi}

Guilford navaja nekaj načel, kako lahko izboljšamo ustvarjalno mišljenje v šoli.

- 1. Okolje.** Pri tej trditvi se sklicuje na ugotovitve Alexa F. Osborna in E. Paula Torrancea, ki sta ugotovila, da več ustvarjalcev prihaja z dežele kot iz mesta in iz disharmoničnih družin. To domnevata zato, ker so se že v zgodnjem otroštvu morali srečati in reševati zahtevne interpersonalne probleme, tako da so bili bolj pripravljeni ustvarjalno izrabljati lastne sposobnosti.

2. **Motivacija** je izredno pomembna, saj brez nje ustvarjalne sposobnosti ne morejo biti uresničene. Ustvarjalno osebnost spodbuja tudi lastna radovednost in večja občutljivost za probleme in njihovo reševanje.
3. **Znanje ali baza podatkov** o mogoča uresničevanje ustvarjalnih sposobnosti, v šolskem in delovnem obdobju pa spodbuja radovednost.
4. **Prilagodljivost** (nasproti togosti ali neprilagodljivosti). Ustvarjalec je prilagodljiva osebnost. Guilford razlikuje med tako imenovano spontano ali nemotivirano in adaptivno ali motivirano oziroma spodbujeno prilagodljivostjo.
5. **Skupinsko razmišljanje** in reševanje problemov v fazi preparacije ali priprave, ki učinkuje tudi s tako imenovanim sociopsihološkim pojavom šolskega spodbujanja. Ko ustvarjalci vidijo druge, ki se pripravljajo na predstavitev enake naloge, se navzamejo delavnosti in delajo hitreje ter bolje, kot bi delali sicer.

Skupinska oblika dela ima tudi svoje **pomanjkljivosti**, na primer dominantne posameznike, ki prevzamejo reševanje naloge. Ustvarjalni posamezniki včasih raje delajo individualno, ker so tako najučinkovitejši, ne pa v parih ali skupinah. To pomeni, da v praksi in pri poučevanju ter razvijanju ustvarjalnih sposobnosti izbiramo in združujemo različne oblike dela.

Torrance je ugotovil, da podobni ali enako ustvarjalni posamezniki pri reševanju ustvarjalnih nalog bolj ustvarjalno sodelujejo v primerjavi s tistimi, med katerimi so večje razlike. V skupini s posamezniki z različno razvitimi sposobnosti je nevarnost prevladovanja sposobnejših ali manj motiviranih posameznikov.

6. **Kritičnost** ali negativno ocenjevanje pomeni, da je ljudi na splošno strah, da bi napačno odgovorili, ker se bojijo posmeha. Ameriške raziskave so pokazale, da so bili dosežki tistih, ki so jih kritizirali v fazi ustvarjanja, slabši kot pri posameznikih, ki niso bili deležni kritike.

Ustvarjalni posamezniki imajo potrebo, da so tudi kritični, ne le ustvarjalni, vendar zaporedje faz daje **prednost ustvarjalni fazi in sintezi**, šele nato kritični oziroma

analitični fazi. Guilford je naštel nekaj takšnih značilnih izjav, ki negativno vplivajo na ustvarjalnost:

Ne bo delovalo.

Tega nismo še nikoli delali.

Pustimo to času.

Vodstvo ne bo za to.

Ne bodi smešen.

To je proti naši usmeritvi ... (str. 110)

- 7. Obnašanje in čustva.** Guilford je potrdil splošno ugotovitev, da imajo ustvarjalni moški nekaj ženskih značilnosti in da imajo ustvarjalnejše ženske ravno tako nekaj več moških značilnosti kot povprečne ženske (str. 110). Svoje razmišljanje je strnil v ugotovitev, da so ustvarjalni posamezniki drugačni z različnih vidikov in da naša kultura spodbuja mlade, in sicer tako, da pri njih razvijajo ustaljene vloge spolov, ne pa raznolikih sposobnosti.

Dejavniki razvoja divergentnega mišljenja in njegove metode

- 1. Radovednost** – gonilna sila ustvarjalnosti in pravzaprav spontana notranja motivacija posameznika, ki ga spodbuja k novemu in novemu iskanju.
- 2. Razširjanje problema** – nekateri posamezniki se izognejo reševanju problemov tako, da ga prezgodaj zožijo, reševanje problemov je včasih bolje gledati z malo večje razdalje, saj nam to omogoča nov pogled na problem.
- 3. Delitev problema na manjše probleme** – da bi lažje rešili problem, ga je treba določiti in definirati, potem pa razdeliti na manjše enote, ki so hitreje rešljive.
- 4. Zastavljanje vprašanj** – metoda, uporabna skupaj z metodo reševanja problemov in primernejša za otroke, ki so po naravi bolj radovedni oziroma bolj vedoželjni, postavljanje vprašanj se nanaša na različne ravni reševanja problemov (začetek reševanja, iskanje različnih idej za rešitev in vrednotenje različnih rešitev).
- 5. Brez ocenjevanja** – ta postopek je pomemben pri metodi »brainstorming«, ki zahteva ločevanje faz za ustvarjanje (sinteza) in vrednotenje (analiza), cilj te metode je doseganje velikega števila različnih odgovorov. To je primerna osnova (kvantitativnost) za izvorne ideje (kakovost), po izsledkih raziskav vse izvirnejše ideje potrebujejo daljši čas za premislek.

- 6. Večja prizadevnost** – za iskanje novih idej se moramo truditi in si prizadevati. Ustaljeni potek: v začetni fazi je število idej najvišje, potem sčasoma upada. Guilford meni, da lahko v prvi minuti naštejemo deset idej, v drugi štiri, v naslednjih osmih minutah pa le eno idejo na minuto (str. 113). Sklicuje se na Pamesa, ki je empirično ugotovil, da je druga polovica faze skoraj za polovico boljša, skratka, bolj kakovostne ideje se pojavijo šele v drugem delu.
- 7. Nizanje prilastkov** (naštevane značilnosti) – cilj te metode je naštevanje značilnosti (*attribute listing*), prvin, tako da že znano prvine vidimo v novih razmerjih ali iz različnih, celo nenavadnih ali včasih nesmiselnih zornih kotov, za ponazoritev naj navedemo znano nalogo: *na koliko različnih načinov bi lahko uporabili opeko?*
- 8. Naključno povezovanje** (iskanje povezav) – osnovno vprašanje metode je: *kako lahko povežem x in y?* (str. 114). Kot morebitno metodo Guilford navaja iskanje povezav, vendar gre za spodbujeno iskanje povezav med dvema prvinama, ki dejansko nista povezani oziroma njune povezave niso bile znane. Navaja tudi primere iskanja hibridnih vrst rastlin oziroma križancev, v bistvu gre za vajo iskanja oddaljenih povezav ali oddaljenega skupnega imenovalca, ki se občasno izkaže tudi za uspešno.
- 9. Metoda »brainstorming«** (možganska nevihta) – najbolj razširjena je Osbomova metoda »brainstorming«. Najpogosteje se uporablja kot skupinska učna oblika, čeprav jo lahko individualiziramo. Guilford se sklicuje na ugotovitve empirične raziskave, s katero je Torrance dokazal, da je najučinkovitejša pri izboljšanju metode reševanja problemov (str. 114). Tudi zato, ker združuje nekaj drugih prvin, na primer: brez kritiziranja, *prosti tek* (prosto razmišljanje), glavni cilj je število idej (kvantiteta). V tej fazi je kvaliteta manj pomembna, ugotovljeno je, da je metoda najučinkovitejša, če je število udeležencev okrog dvanajst in če imajo na voljo trideset do petinštirideset minut.
- 10. Oblikovanje »zamisli ali naslovov«** (morfološka analiza – *morphological analysis*^{xvii}) – učinkovita metoda pri individualni obliki dela, verjetno najprimernejša za znanstvena odkritja, gre za tako imenovano tridimenzionalno (ali celo štiridimenzionalno) mišljenje.
- 11. Zorenje idej** – pri produciranju idej pridemo do spoznanja, da je na zavestni ravni treba odpraviti fazo produciranja in navidezno odložiti rešitev problema. Gre za zavestno preusmeritev pozornosti na druge dejavnosti, čas zorenja ali kristalizacijo zamisli, hkrati pa se ohrani zunanja prikritost in notranja povezanost. Cilj je v tem primeru rešitev navidezno odloženega problema.

Komentar [Blazic1]:
Čas v minutah

12. Sproščenost (dnevno sanjarjenje – »*daydreaming*«) – Guilford je odkril, da sproščenost pozitivno vpliva na produkcijo idej. »*Dnevno sanjarjenje*« pomeni navidezno sproščeno, vendar aktivno razmišljanje, saj ustvarjanje v napetih okoliščinah ovira ustvarjalnost. Pomembno in potrebno je, da si vzamemo premor, da se naučimo reševati probleme pozneje. V navidezni odlogu reševanja problemov ideje zorijo, navidezna nedejavnost je pravzaprav faza zorenja idej in čakanje, da se ideja izkristalizira.

13. Merila za vrednotenje – večina naštetih metod je posvečena iskanju rešitve problema. Vrednotenje pa pomeni presojanje ali izbiranje med številnimi in različnimi idejami. Delno vrednotenje lahko spremlja vso fazo reševanja problemov. Toda vrednotenje celote se pojavi v sklepnih fazah iskanja s preverjanjem različnih rešitev. Smiselno je tudi sestaviti seznam zahtev in jim dodati merilo, ki jih je treba upoštevati.

Alex F. Osborn in metode za razvijanje ustvarjalnih sposobnosti

V poglavju o preoblikovanju (transformaciji) kot metodi za razvijanje ustvarjalnega mišljenja je Guilford naštel metode Alexa F. Osborna, 1963 (str. 119), ki zahtevajo vsebinsko preobrazbo preoblikovanja spremembe. To so:

- 1. predelava** (adaptacija) – sposojanje idej iz drugega konteksta s predelavo in prilagajanjem novem kontekstu;
- 2. preoblikovanje** (modifikacija) – cilj procesa preoblikovanja je izboljšanje ideje;
- 3. nadomeščanje** (substitucija) – zamenjava – zamenjava določenih prvin z drugimi prvinami;
- 4. večanje** (maksimiranje) – dodajanje, množenje ali razširjanje nečesa;
- 5. manjšanje** (minimiranje) – pomanjševanje;
- 6. preurejanje** (*rearrange*) – predrugečenje, pretvorba;
- 7. »narobe svet«** (*upside down*) – preobrat, obračanje stvari – na glavo postavljen, narobe, nasprotno;
- 8. združevanje** (kombinacija) – vrsta zelo razširjenega ustvarjalnega postopka.

Omenjene metode za razvijanje ustvarjalnih sposobnosti imajo dva cilja:

1. izboljšanje ustvarjalnih rešitev in
2. razvoj sposobnosti preoblikovanja.

Guilford meni, da ni le pomembno semantične (verbalne ali besedne) vsebine prilagajati enaki vsebini, ampak tudi drugim vsebinam – simboličnim in figuralnim ali vizualnim, na primer ilustracija besedila je tipična vaja prevoda semantične vsebine v vizualno.

Faze ustvarjalnega procesa

Obstajajo številne teorije o fazah ustvarjalnega procesa, najbolj znana med njimi je teorija Grahama Wallisa (1926). Ustvarjalni proces deli na štiri faze:^{xviii}

1. **preparacija** (definicija naloge, opazovanje, razmišljanje, faza pripravljanja gradiva ali priklic informacij v zvezi z določeno tematiko, v tej fazi tvorec definira problem, določi cilje, preparacija lahko različno traja, odvisno od zahtevnosti naloge in problema);
2. **inkubacija** (zorenje pripravljenega gradiva, zavestni odmik od problema je hkrati podzavestno zorenje tematike, inkubacija lahko različno traj, odvisno od problema ali naloge);
3. **iluminacija** (razsvetlitev, vpogled ali uvid v problem ali nalogo);
4. **verifikacija** (preverjanje, preizkus, zadnja faza v ustvarjalnem procesu, ki ne poteka v premočrtnem zaporedju, ampak se posamezne faze prekrivajo, dopolnjujejo in združujejo).

Komentar [Blazic2]: Obstajata dve različni poimenovanji faze iluminacije, prva je poimenovana AHA, gre za medmet, ki izraža zadovoljstvo pri domisleku, dognanju, najdenju; druga je evreka, poimenovanje nastalo po znani Arhimedovi besedi ob iznajdbi odkritja, v pomeni našel sem, rešeno je.

J. P. Guilford in divergentno mišljenje

Do leta 1965, ko se je v psihologiji pojavila teorija sposobnosti J. P. Guilforda, so psihologi merili sposobnosti s testi inteligentnosti. Ti niso ustrezali merjenju specifičnih – ustvarjalnih sposobnosti. **Divergentno mišljenje lahko definiramo kot sposobnost ustvarjanja številnih in izvirnih rešitev v zvezi s problemi ter nalogami.** Guilford je do znanstvenih spoznanj prišel na podlagi empiričnih izsledkov in ugotovil, da testi inteligentnosti rešujejo le tako imenovane zaprte probleme, ki zahtevajo le eno rešitev ali en odgovor na vprašanje. Mišljenje je razdelil na dva temeljna načina – konvergentno in divergentno. Na podlagi konvergentnega mišljenja rešujemo **zaprte probleme** ali **zaprta vprašanja**, ki imajo le **eno možno rešitev**, en sam način reševanja (podoben način mišljenja zahteva logično-

matematično mišljenje); **divergentno mišljenje pa dopušča in celo zahteva več rešitev problema.**

S sodelavci je prišel do spoznanja, da si pri reševanju divergentnih vprašanj ali odprtih nalog ne moremo pomagati s konvergentnim mišljenjem. Sestavil je nove teste, ki merijo ustvarjalne sposobnosti. Bistvo testov so tako imenovani **odprti problemi ali odprta vprašanja**, ki zahtevajo tudi *večsmerne rešitve* ali odgovore. Guilfordove teste divergentnega mišljenja so psihologi imenovali **teste ustvarjalnosti** ali teste ustvarjalnega mišljenja, čeprav so bolj znani Torranceovi testi.^{xix} Nekateri strokovnjaki posplošujejo, češ da potrebujemo za reševanje divergentnih problemov ali vprašanj le sposobnosti divergentnega, ne pa tudi konvergentnega mišljenja. Gre za nenatančne in ozke trditve, kajti za razvoj ustvarjalnosti uporabljamo najprej divergentno mišljenje, šele nato so dobrodošle tudi konvergentne rešitve, vendar te ne smejo prevladati. Za razvoj ustvarjalnega mišljenja so nujne še osebne lastnosti, na primer motivacija za delo, od tolerantnosti do dvosmiselnosti, nekonformizem, vedoželjnost idr., ki lahko pripeljejo v ustreznih okoliščinah do ustvarjalnih dosežkov.

Guilford^{xx} meni, da med dejavnike, ki vplivajo na ustvarjalnost, spadajo:

- občutljivost do problemov;
- število idej;
- prožnost (fleksibilnost) ali prilagodljivost;
- izvirnost zamisli ali idej;
- sposobnost sinteze;
- analitične sposobnosti,
- redefinicija, sposobnost ponovne definicije;
- sposobnost hkratnega ravnanja s številnimi idejami;
- sposobnost vrednotenja.

Guilford je definiral divergentno mišljenje kot večsmerno mišljenje, sestavljeno iz:

- fluentnosti (tekoče govorjenje, zgovornost),
- prilagodljivosti (fleksibilnost),
- izvirnosti (originalnost) in
- sposobnosti izdelave (elaboracija).

Fluentnost je pojmoval kot sposobnost odkrivanja velikega števila rešitev, zato jo je razdelil še na štiri sestavine - fluentnost besed, idej, asociacij in izražanja, ki ustrezajo izbranim merilom. Fluentnost besed je sposobnost naštevanja (ustnega ali pisnega) besed, fluentnost idej je sposobnost odkrivanja več zamisli za rešitev zastavljenega problema, fluentnost asociacij je sposobnost naštevanja besed z enakim ali podobnim pomenom, ki so povezane, fluentnost izražanja pa je sposobnost odkrivanja primerne oblike izražanja za zamišljene rešitve.

Fleksibilnost je zmožnost odkrivanja različnih, a hkrati primernih oziroma smiselnih idej. Pri fleksibilnosti v nasprotju s fluentnostjo upoštevamo merilo kvalitete – smiselnosti, ne merila kvantitete kot pri fluentnosti. Guilford razlikuje spontano in adaptivno fleksibilnosti, prva je nemotivirana prilagodljivost, odvisna od značilnosti posameznika, ki se spontano odzove in samoiniciativno prilagaja možnostim. Adaptivna fleksibilnost je motivirana prilagodljivost, ki jo navodila izrecno zahtevajo in poudarjajo.

Izvirnost je sposobnost odkrivanja in produciranja novih, nenavadnih in domiselnih idej ali rešitev, ki so redke, a duhovite in asociativno oddaljene. Izvirnost presojamo po dveh merilih – redkosti in primernosti oziroma ustreznosti ali primernosti danim merilom.

Elaboracija je sposobnost izdelave, tj. izpopolnjevanje načrta dela ali ubeseditve s podrobnostmi. V testih ustvarjalnosti se elaboracija ugotavlja z določanjem števila in primernosti rešitev, s katerimi je pisec pisno izrazil ali upovedil svojo idejo. Pri razvoju ustvarjalnih sposobnosti se divergentno in konvergentno mišljenje dopolnjujeta, ne pa izključujeta.

E. Paul Torrance in ustvarjalni razvoj

Z razvojem konvergentnih in divergentnih sposobnosti se je ukvarjal tudi ameriški psiholog J. P. Torrance in empirično preučeval razvoj sposobnosti divergentnega mišljenja.^{xxi} V longitudinalni raziskavi oziroma študiji, v kateri je preučeval razvoj divergentnega mišljenja v daljšem obdobju, je prišel do zanimivih in koristnih spoznanj.

Ugotovil je, da se pospešen razvoj divergentnih sposobnosti – fluentnosti idej, fleksibilnosti in izvirnosti – začne med tretjim in četrtem letom otrokove starosti, v petem letu pa pride do

nazadovanja teh sposobnosti. Po prvem nazadovanju ali prvi krizi ustvarjalnih sposobnosti pride do ponovnega razvoja ustvarjalnih sposobnosti, ki traja do tretjega razreda (ameriške) osnovne šole. V četrtem razredu pa se ponovno pojavi kriza, tokrat v izrazitejši obliki, saj pride do nazadovanja vseh ustvarjalnih sposobnosti. Fluentnost idej in fleksibilnost začneta čez čas, nekje v petem razredu, spet naraščati, izvirnost pa v šestem razredu. Po kratkem nazadovanju v sedmem razredu je razvoj ustvarjalnih sposobnosti spet intenzivnejši in doseže vrhunec v enajstem razredu ameriških šol.

Vsa spoznanja veljajo za ameriški šolski sistem in kulturo. Na tej osnovi je Torrance definiral *tri kritična obdobja* v razvoju ustvarjalnih sposobnosti: prvo je okrog petega leta starosti, drugo in najtežavnejše obdobje je okrog devetega leta, tretje okrog trinajstega leta, četrto krizno obdobje pa okrog sedemnajstega leta. Zadnjemu kritičnemu obdobju sledi razvoj ustvarjalnih sposobnosti, vendar ne tako intenziven kot prej, in traja do zrelosti.

Med kritičnimi obdobji v razvoju človekovih ustvarjalnih sposobnosti in pomembnimi prelomnicami v življenju obstaja povezanost. V ameriški družbi začne otrok pri petih letih obiskovati pripravljalni oddelek za šolo (*kindergarten*), pri devetih letih pride do prehoda iz elementarnih razredov osnovne šole (razredna stopnja) na srednjo šolo (predmetna stopnja). Pri dvanajstih oziroma trinajstih letih prestopi iz osnovne šole v srednjo šolo (oziroma srednjo šolo druge stopnje). Vse te spremembe, prehodi in menjave zahtevajo od otrok dodatno prilagajanje in to pomeni vzročno-posledično zastoj in celo upadanje v razvoju ustvarjalnih sposobnosti. Otrok porabi vse razpoložljive sposobnosti ali energijo za prilagajanje novim okoliščinam, ne pa za razvoj ustvarjalnih sposobnosti.

Ta spoznanja veljajo za ameriški šolski sistem in kulturo, v drugih kulturah je krivulja razvoja in padca ustvarjalnih sposobnosti drugačna. Razvoj ustvarjalnih sposobnosti je tesno povezan s prilagajanjem spremenjenim okoliščinam v življenju, zato v slovenskih osnovnih šolah ta krizna obdobja sledijo v povprečju dve leti pozneje kot v ameriških šolah. V novi devetletni osnovni šoli bodo krizna obdobja, leto pozneje, vendar bo to pokazal šele čas.

Pri merjenju izvirnosti je Torrance ugotovil, da so **kritična obdobja pri razvoju ustvarjalnosti kulturno in razvojno določena**. Rezultati raziskave so potrdili povezanost oziroma soodvisnost ustvarjalnosti, kulturnega okolja in razvojnih sprememb, vezanih na ameriško družbo. Lestvice ne smemo dobesedno upoštevati. V okviru Torranceovih

ugovbitev in na osnovi opažanj v naši šolski praksi lahko potrdimo Torranceovo lestvico z dveletnim zamikom in s poudarkom, da so mogoči individualni odmiki.

Tudi v naši šolski praksi lahko ugotovimo upad ustvarjalnih sposobnosti pri pomembnih razvojnih spremembah, na primer pri prehodu iz predšolskega v šolsko obdobje, okrog šestega – sedmega leta, pri prehodu z razredne na predmetno stopnjo v osnovni šoli, okrog enajstega – dvanajstega leta, takrat je kriza največja. To se ujema tudi s Piagetovimi ugotovitvami o prehodu s konkretnega na abstraktno mišljenje, pa tudi razvojno je to čas prehoda iz otroštva v puberteto. Prilagoditev in prehod iz osnovne šole na srednjo šolo je v naši kulturi okrog petnajstega leta, prehod iz srednje na visoko šolo pa okrog osemnajstega leta. Mladostnik doseže nekje v tretjem razredu srednje šole višek ustvarjalnih sposobnosti.

Torrance je razložil kritična obdobja s pomembnimi spremembami v razvoju in značilnostmi kulturnega okolja, predvsem z različnimi prestopi iz ene šolske stopnje na drugo, tedaj se mladostniki nenehno prilagajajo novim socialnim zahtevam in novim oblikam konformizma.

Ko je ugotovil upadanje ustvarjalnih sposobnosti v četrtem razredu osnovne šole, ga je skušal ustaviti z dodatnimi metodami. Poskusil je tudi z dodatno motivacijo. Tako mu je uspelo preseči težave oziroma ustaviti upadanje ustvarjalnih sposobnosti pri piscih.^{xxi} Po raziskavi in spodbujanju ustvarjalnih sposobnosti v četrtem razredu so testi pokazali ohranjanje ravni nebesedne ustvarjalnosti, kontrolna skupina pa je kazala upadanje, celo izgubo ustvarjalnosti. Anketiranci iz kontrolne skupine so zavračali šolo, v eksperimentalni skupini pa dosti manj. Raziskava je torej dokazala, da so **netradicionalne metode ustvarjalnega mišljenja spodbudile večji razvoj ustvarjalnih sposobnosti**. Anketiranci v eksperimentalni skupini so imeli ustvarjalen pouk radi, pa tudi nekonvencionalne obveznosti in znanstvene naloge.

V članku o vzrokih za upadanje ustvarjalnega mišljenja v četrtem razredu osnovne šole je Torrance^{xxiii} izvedel raziskavo o razvoju ustvarjalnih sposobnosti pri sedmih kulturah: ZDA – izbrana populacija, ZDA – manjšinska populacija, Zahodna Avstralija, zahodna Samoa, Zahodna Nemčija, Norveška in Indija. Postavil je domnevo, ki jo je v longitudinalni študiji tudi dokazal, da je **padec ustvarjalnih sposobnosti v tesni povezavi z razvojnimi spremembami**. Podatke je zbiral z besednimi in nebesednimi testi ustvarjalnosti (*Ustvarjalno mislimo z besedami* in *Ustvarjalno mislimo s slikami*) med posamezniki, izbranimi kot

»idealni anketiranci«. Testiral je petsto do tisoč mladih od prvega do šestega razreda iz sedmih držav, z opombo, da gredo otroci v ZDA v šolo s petimi leti (kindergarten grade). Medkulturna raziskava je odkrila krizo v razvoju ustvarjalnega mišljenja pri večini kultur. To je povezal z razvojnimi spremembami in socialnimi zahtevami. Ravno v četrtem razredu sta se po Torranceovi raziskavi pokazala upad ustvarjalnosti ter povečanje konformizma in to je očitno vzročno povezano.

Torrance je v raziskavi iz leta 1967^{xxiv} predstavil program ustvarjalnega estetskega pristopa, s katerim je skušal preprečiti izgubo imaginacije in ustvarjalnih sposobnosti. Z njim je želel premagati prvo kritično obdobje pri razvoju ustvarjalnih sposobnosti okrog petega leta ali v vrtcu. V eksperimentalno skupino je bilo vključenih 24 petletnih otrok, 39 otrok enake starosti pa v kontrolno skupino. Z različnimi testi (trije testi in šest podtestov) je ugotovil, da so otroci v eksperimentalni skupini izboljšali rezultate na ponovnih testih v primerjavi s kontrolno skupino.

Njegova sklepna ugotovitev je: **z ustvarjalnimi metodami je mogoče preprečiti upad ustvarjalnih sposobnosti in prvo ustvarjalno krizo pri petletnih otrocih.** Do skoraj enakih ugotovitev je prišel tudi pri otrocih v četrtem razredu. To le potrjuje njegovo domnevo, **da je upad ustvarjalnih sposobnosti povezan s ključnimi premiki in prilagajanjem v posameznikovem življenju. Ti mu zmanjšajo ali celo izničijo razpoložljive sposobnosti za prilagajanje, socializacijo in razvojne spremembe, tako da mu ne ostane dovolj časa in sproščenosti, ki sta pogoj za razvoj ustvarjalnega mišljenja.**

V raziskavi, ki je preverjala ugotovitve Torranceove študije o **napovedi ustvarjalnih dosežkov pri odraslih**,^{xxv} sta si Yama in Yu Wen zastavila nalogo retestirati Torranceovo longitudinalno študijo (od leta 1958 do leta 1981). Pri tem sta iskala najzanesljivejše kazalce za ustvarjalne dosežke odraslih. Zato sta empirično ugotavljala povezanost naslednjih dejavnikov z ustvarjalnostjo:

- **dosežki na testih ustvarjalnosti,**
- **predstava o bodočem poklicu,**
- **inteligentni količnik in**
- **vloga mentorja.**

Ne da bi se spuščali v podrobno analizo ugotovitev, povzemimo bistvene izsledke. Raziskava je potrdila prvotne ugotovitve, da so Torranceovi testi ustvarjalnega mišljenja (*TTCT – Torrance Tests of Creative Thinking*) najboljši napovedovalec ustvarjalnih dosežkov tudi pri odraslih. Drugi in tretji pokazatelj sta si enakovredna pri napovedovanju ustvarjalnih dosežkov odraslih, to sta predstava o bodočem poklicu in inteligenčni količnik. Tudi četrta značilnost je pomembna – vloga mentorja pri razvoju ustvarjalnih sposobnosti, vendar ni odločilna. Vsi ti dejavniki so pokazatelji uresničenih ustvarjalnih dosežkov v odrasli dobi, niso pa njihov vzrok.

Torrance meni, da je njegova glavna metoda pri vajah v **ozaveščanju in definiranju problema**, ki vključuje: **reševanje problemov v skupini in tekmovanje, simuliranje ali posnemanje situacije in iger, sociodramo in igro vlog, ustvarjalne dramatizacije in zastavljanje vprašanj**. V raziskavi, ki so jo preverili s testi (*Future Problem-Solving Program* (str. 15), so ga najbolj zanimali problemi mej med človeškim znanjem in izkušnjami. Torrance je empirično ugotovil, da je najboljši napovedovalec ustvarjalnih dosežkov na testih **izvirnost** (str. 43), zato je v svojih longitudinalnih raziskavah veliko pozornosti posvetil testiranju, merjenju in ponovnem testiranju ustvarjalnih sposobnosti, predvsem bistveni značilnosti divergentnega mišljenja – izvirnosti.

Osnovno merilo v Torranceovih testih ustvarjalnega mišljenja je statistična redkost izvirnih odgovorov, ki se je pojavila v skupini nad petsto posameznikov. Torrance je že v navodilih spodbujal testirance, naj naštejejo odgovore ali rešitve, ki jih nihče ne bi naštel, tudi nenavadne in neobičajne, zgodbe z nenavadnim in presenetljivim načrtom, pesmi, šale ipd. s presenetljivim koncem, naj uporabijo čim izvirnejše rešitve ipd.

Bistveno merilo, ki kaže na razvite ustvarjalne sposobnosti, je torej **izvirnost**. Dokazal jo je s testi nebesednega in besednega izražanja. **Po njegovem mnenju ima posameznik, ki pripravi več odgovorov, tudi večjo možnost, da najde izviren odgovor**. Torrance, ki je razvil teorijo o razvoju ustvarjalnih sposobnosti, si je prizadeval, da bi metodološko preprečil upad ustvarjalnih sposobnosti v četrtem razredu osnovne šole. To je dosegel z uvajanjem ustvarjalnega mišljenja v učni načrt oziroma:

- z uporabo sodobnih učnih sredstev,
- z inventivnimi metodami,
- z zemljepisnimi raziskavami,

Komentar [Blazic3]: .Forth grade slump.

- s spodbujanjem domišljije,
- z uvajanjem različnih metod ustvarjalnega mišljenja pri znanstvenih odkritjih.

Besedno ustvarjalni posamezniki imajo bolj razvito besedišče, tvorijo daljše stavke s podredji in priredji, uporabljajo več kakovostnih pridevnikov. Tudi lažje in hitreje tvorijo nove besede, besedne zveze in besedila. Nove, nenavadne ideje v njihovem ustnem ali pisnem sporočanju niso plod naključja, ampak dokaz njihove ustvarjalnosti. Ustvarjalni učenec je vedoželjen, zanimajo ga različne teme, predvsem tiste, ki nadgrajujejo učni načrt in so povezane z zunajšolskimi dejavnostmi. Takšni posamezniki zaradi večje občutljivosti za (književna) besedila v določenem besedilu prepoznajo več plasti in tudi več berejo.

Metode za razvijanje izvirnosti in elaboracije

1. Naštevaje različnih odgovorov – Torranceove ugotovitve so podobne Guilfordovim. V desetminutni fazi naštevanja izvirnih idej je v prvih petih minutah manj izvirnih odgovorov kot v zadnjih petih. Razlog je v:

- **motivaciji**,
- povečani občutljivosti za problem in
- daljšem času, čeprav je tudi deset minut premalo za izvirne odgovore.

2. Igranje z večpomenkami ali spremenljivkami – igranje z različnimi idejami in njihovo združevanje.

3. Tehno ali preiščeno ukvarjanje s problemi – izvirno mišljenje zahteva vključevanje miselnih in čustvenih dejavnikov. Če je posameznik prepričan, da je problem nepomemben in vsakdanji, se ne sproži. Včasih je treba problem osmisliti, uporabiti različne pristope, da postane problem pomembnejši, na primer pisanje (javnih) pisem, govorni nastopi, izdelava lepakov, dramatizacije in igre vlog, načrtovanje dejavnosti, spreminjanje okoliščin in organiziranje sprememb. Torrance pravi, da so pri izvirnosti čustveni dejavniki pomembnejši kot pri fluentnosti.

4. Izvirnost kot vrednota – Torrance navaja, da je testiral posameznike, ki jih je nagrajeval za fluentnost in izvirnost. Ugotovil je, da **nagrajevanje** pospeši razvoj izvirnih rešitev, na fluentnost samo pa toliko ne vpliva. Navaja tudi, da so posamezniki

postali nedejavni oziroma so se navadili na odgovarjanje z da ali ne (konformizem) in tako izgubili motiv za iskanje novih rešitev.

Torrance navaja **primere vaj, ki razvijajo izvorno mišljenje.**

- *Kaj bi se zgodilo, če bi bilo protizakonito peti?*
- *Kaj bi se zgodilo, če ne bi nosili čevljev?*
- *Kaj bi se zgodilo, če bi bili vsi avtomobili rdeči?*
- *Kaj bi se zgodilo, če bi ovce imele krila?*
- *Kaj bi se zgodilo, če bi deževalo vsako nedeljo?*

V naslednji vaji je cilj izogniti se ponavljajočim se vzorcem in se upreti inerciji mišljenja v stalnih besednih zvezah.

- *Srečen kot ...*
- *Lep kot ...*
- *Zvit kot ...*
- *Raven kot ...*
- *Črn kot ...*

Cilj naslednje vaje je **izvirno poimenovanje** oziroma **dajanje naslovov besedilom** (pesnim, zgodbam, risbam), hkrati je tudi vaja za razvijanje izvirnega mišljenja, izvorno poimenovanje.

- *Kombinacija posteljnega grelca in čajnika*
- *Tridelni svečnik v podobi Jimmyja Carterja*
- *Krema za sončenje, primerna tudi kot namaz za hamburgerje*
- *Kombinacija telefona in brivskega aparata*
- *Zobna ščetka, ki ima na obeh straneh ščetine ... (str. 48–49)*

Torrance navaja, da je tudi **sposobnost poudarjanja bistva** zelo pomembna za razvoj ustvarjalnega mišljenja, vendar ni bila deležna velike pozornosti. Za razvijanje te sposobnosti predlaga preproste vaje.

- *Enobesedno poimenovanje p redmetov in naslavljanje*
- *Večbesedno dajanje naslovov ali opisno poimenovanje*
- *Domišljijijski opisni naslov*
- *Abstrakten, vendar primeren naslov*

Zdi se mu smiselno razvijati tudi **elaboracijo ali izdelavo**, ki je številni raziskovalci ne upoštevajo zadosti, vendar se mu zdi pomembna, ker meni, da nobenega izmed ustvarjalnih izdelkov ne moremo upoštevati, dokler ni materializiran. Vedno se pojavi odpor pri sprejemanju novosti in različnih novih idej, saj vsaka nova ideja potrebuje veliko časa, vaje ter truda za uresničitev in priznanje. Zato navaja nekaj vaj za razvijanje sposobnosti elaboracije ali izdelave (branja):

- vizualizacija izdelka;
- pretvarjanje ali dramatizacija;
- igra vlog;
- vidna, slušna, gibalna izkušnja;
- domišljjsko dopolnjevanje;
- premori med branjem;
- premori s poudarjanjem pomena v, na primer nerešena skrivnost v zgodbi, berilu ali drugem gradivu;
- branje z uporabo vidnih, slušnih, vohalnih ipd. prvin;
- poudarjanje pomena v pesmi, zgodbi, književni osebi, namenu pisca;
- uporaba nekaterih dejavnosti, predlaganih ali opisanih v bralnem besedilu.

Torrance povzema E. de Bona (str. 71) in njegova spoznanja v zvezi z razvijanjem sposobnosti elaboracije ali izdelave, kot so preverjanje rešitev, uporaba seznama navodil za načrtovanje, primerjava uresničenih nalog in rešitev. Na koncu navaja nekaj vaj, ki razvijajo sposobnosti elaboracije ali izdelave, na primer:

- napisati domišljjsko zgodbo na enega izmed naslednjih naslovov;
- čim boljše opisati glavno književno osebo in napisati zgodbo oz naslovom – *Leteča opica, Tihi lev, Trgovec, ki noče prodajati, Učitelj, ki ne more govoriti ...* (str. 71–72).

Meni, da je splošno sprejeto mnenje o **psihološki odprtosti največja značilnost ustvarjalnega posameznika**. Po njegovem mnenju začne večina posameznikov, postavljenih pred problem, tega takoj reševati. **To je značilnost impulzivnega obnašanja in prenegljenega odgovora.**

Ustvarjalni posameznik bi si moral vzeti čas:

1. za spoznavanje ali razumevanje problema,
2. za razmišljanje o pomembnih dejavnikih, ki vplivajo na problem,

3. za preišljevanje o drugih možnostih in rešitvah.

Strokovnjaki s področja psihologije ustvarjalnosti imajo različno mnenje o sočasnosti ustvarjalnega in kritičnega mišljenja ali o deležu čustvenih in domišljjskih prvin ter spoznavnih in razumskih sestavin pri ustvarjalnem mišljenju (str. 74). **Lastnost ustvarjalne osebnosti je odprtost v različnih sporazumevalnih razmerjih:** otrok – starši, učenec – učitelj, podrejena oseba – nadrejena oseba itn.

Torrance je zagovornik odprtosti in reflektivnega pristopa k reševanju ustvarjalnih problemov. Trdi, da je pri reševanju ustvarjalnih nalog pomembno preučiti problem, si vzeti čas in premisliti o rešitvah, nikakor pa ni dovolj, če se osredotočimo le na eno rešitev. Iz tega izhaja zavesten poskus preseči inercijo mišljenja in s tem takojšnji ali prezgodnji konec. Poleg tega svetuje tudi nekaj praktičnih vaj, ki spodbujajo reflektivno mišljenje oziroma ovirajo prehitro sklepanje. Med pomembnejše zahteve spadajo gotovo:

- zahteva po večji sproščenosti,
- zahteva po manjši časovni omejenosti,
- zahteva po neocenjevanju,
- zahteva po večjem številu vaj ipd.

Svetuje tudi uporabo de Bonove sheme za kakovostnejše reševanje problemov:

- 1. spodbujanje posameznikovih prizadevanj;**
- 2. pojasnjevanje,** kaj je mogoče še narediti, kaj je posameznik že naredil in kaj bi lahko še naredil z vidika reševanja problema;
- 3. ovrednotenje lastnih prizadevanj** v skladu z merili ali vrsto naloge;
- 4. razširjanje rešitve** problema s preoblikovanjem, dodajanjem novih prvin, izdelavo in nadaljnimi načrti.

Torrance citira de Bonovo shemo, ki vključuje **čas za razmišljanje** oziroma reflektivnost (str. 81) in po kateri je treba:

- upoštevati vse dejavnike,
- poiskati posledice,
- jasno postaviti cilje,
- ovrednotiti prednosti,
- najti vse možne rešitve.

Kot primer vaje navaja **dopolnjevanje primerjav** (stalnih besednih zvez).

- *Mehak kot ...*
- *Počasen kot ...*
- *Suh kot ...*
- *Resen kot ...*

Pri tem posamezniki ne bi smeli odgovarjati prehitro in napisati stalne besede, ki že dopolnjuje primere, ampak naj bi si izmislili izvirne, slikovite in pestre primerjave.

Za uresničevanje ustvarjalnih sposobnosti je po Torranceu pomembno **zavedanje čustev in izražanja**. Čustva pomagajo k večji poglobljenosti in poistovetenju s problemom ali besedilom, spodbujajo domišljijo, omogočajo poglobljeno razumevanje književnih oseb in celosten odziv na reševanje problemov. Torrance navaja tudi **vaje za razvijanje čustvenega vživljanja in izražanja**, na primer asociacije na določeno besedo – okno, vrata, čevlji, hrib, pilot, računalnik, pes, mravlja, nebotičnik, tiger ipd. (str. 97–98).

Meni, da so pri reševanju ustvarjalnih problemov zelo pomembni:

- **postavljanje idej v kontekst**, ne pa obravnavanje primerov v interdisciplinarnem kontekstu in zunaj njega (tematski pristop);
- **futurologizacija** ali predvidevanje prihodnosti (*Kakšen bo svet leta 2025* ipd.);
- **sposobnost sinteze in kombinacije**, nekateri znanstveniki, po Torranceu (str. 116–117), menijo, da je ustvarjalno delo neke vrste »**magična sinteza**«. Torrance povzema (str. 120), da je za spodbujanje sinteze in kombinacije treba:
  1. **narediti znane stvari za neznane** in
  2. **narediti neznane stvari za znane**.

Cilj teh procesov je spremeniti stališče in s tem **preseči inercijo mišljenja ter uzreti stvari iz novega zornega kota**. Vizualizacija ali likovna upodobitev je velika spodbuda pri uresničevanju ustvarjalnih sposobnosti, zato celo svetuje vizualizacijo pred obravnavo snovi, med njo in po njej. Cilj tovrstnih vaj je:

- povečati pričakovanja in predvidevanja posameznikov,
- spodbuditi radovednost,

- uporabiti imaginacijo,
- osmisлити nalogo in
- povečati motivacijo.

Ustvarjalnost in uporaba domišljije

Torrance ugotavlja, da se je pri ustvarjanju zelo pomembno zabavati in čimbolj uporabljati domišljijo. Celo navaja primere iz književnosti, na primer Ljudske pravljice in Ljudske pesmi, ki so zelo primerne za razvijanje ustvarjalnih sposobnosti in spodbujajo posameznike k ustvarjalnemu reševanju problemov. Trdi, da je včerajšnja znanstvena fantastika postala današnja resničnost (str. 138), pri tem mislimo predvsem na dosežke v vesolju. Pri uporabi domišljije se je treba poglobiti v proces branja in hkrati uporabiti različne metode za razvijanje ustvarjalnega mišljenja, na primer predvidevanje vsebine, napovedovanje dogodkov, domišljijsko-čutna predstava (vizualizacija) oseb, kraja in časa, domišljija, iskanje novih razmerij (kombinacija), vnašanje manjkajočih prvin v besedilo ipd. Zato navaja nekaj metod za razvijanje igrivega pristopa in domišljije, na primer:

- **branje, kot da je besedilna stvarnost dejanskost** – pojmovanje besedilne stvarnosti kot dejanskosti;
- **doživeto branje s ponazarjanjem (nebesednih prvin)**: čustev, zvokov, mimike, gibov ipd.;
- **vstop v književni svet** – vključevanje v književno dogajanje, čustva, razmišljanje, slike;
- **istovetenje ali igra vlog** – bralec se vživi v vlogo pisca ali književne osebe in sošolcem pojasnjuje oziroma razlaga posamezne prvine v književnem besedilu;
- **doživeto ali interpretativno branje** s posnemanjem gibanja, zvokov ali obraznih izrazov – cilj je globlje podoživljanje književne vsebine (dramatizacija);
- **poustvarjanje** – pisanje domišljijkih besedil na osnovi književnih besedil;
- **časovni stroj** – tehnika časovnega stroja lahko prenese osebo v preteklost ali prihodnost, tako da se lažje vživi v drug čas in prostor.

V poglavju o **igri vlog** (str. 144–145) meni, da so vaje v dramatizaciji uporabne pri domišljijem ustvarjanju in hkrati igrivem pristopu, dramatizacija pa pomeni tudi spodbujanje razmišljanja, reševanje problemov in uporabo imaginacije. K dramatizaciji

prišteva tudi *uporabo lutk* kot spodbudo za postavljanje vprašanj in razvijanje sposobnosti risanja. V poglavju o domišljiji spregovori tudi o znanstveni fantastiki in pisanju. Znanstvena fantastika se mu zdi tisto področje, kizanima ustvarjalne posameznike in tiste, ki jih zanimajo problemi prihodnosti in odkrivanje meja med doživljajskim ter domišljijским svetom, **futurologija** (vesolje, podvodni svet, vesoljska prevozna sredstva in življenje v naseljih prihodnosti, novi dosežki tehnike, sončna energija, računalniki, vozila ...).

Videnje stvari z nenavadne, drugačne ali nove perspektive je zelo pomembno, zato izvajamo **vaje za razvijanje sposobnosti vizualizacije** – domišljijško-čutne predstavljalivosti, ki se združujejo z vajami vizualizacije.

Kot izvorna stališča iz testov ustvarjalnosti je navedel še nekaj primerov:

- *videz ptičjega gnezda od spodaj,*
- *dno podplata,*
- *pogled sladoleda s tal ...*

Zato tudi navaja **vaje za razvijanje nenavadne vizualne perspektive**, na primer ogled živalskega vrta – (p)ogled živalskega vrta s perspektive živali itn. (str. 165–166).

Vizualizacija tudi z notranje strani je pomembna lastnost, ki jo je treba razvijati zaradi ustvarjalnega mišljenja. Omenja tudi **humor** kot eno pomembnejših postavk pri razvijanju ustvarjalnega mišljenja. *Pogled v prihodnost* (str. 193) navaja celo vrsto vaj, ki spodbujajo tovrstno razmišljanje z metodami mišljenja (*what – would – happen – if; just - suppose*) *kaj bi se zgodilo, če bi ..., Predstavljaljaj si ...*).

Povzetek

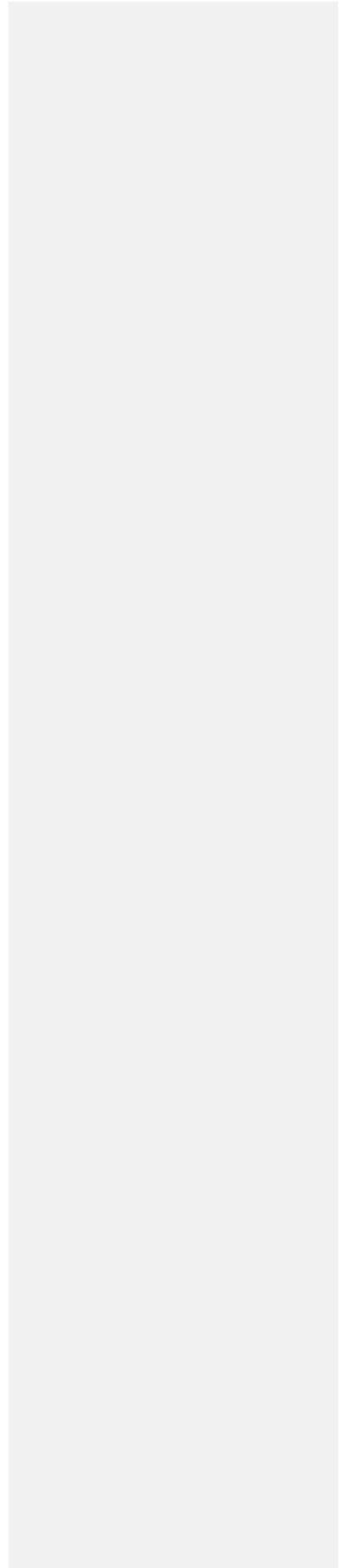
Za drugačno pojmovanje ustvarjalnega mišljenja sta veliko storila omenjena psihologa Guilford in Torrance, ki sta poleg teoretičnih spoznanj pripomogla tudi k praktičnemu razširjanju in popularnosti pojma ustvarjalnost.

Za razvijanje ustvarjalnih sposobnosti je treba postopno in načrtno razvijati drugačnost mišljenja in kritičnost. Presegati je treba običajne rešitve, spodbujati in razvijati smisel za spontano prilagajanje, samostojnost in delo v skupini. Razvijati moramo občutljivost za

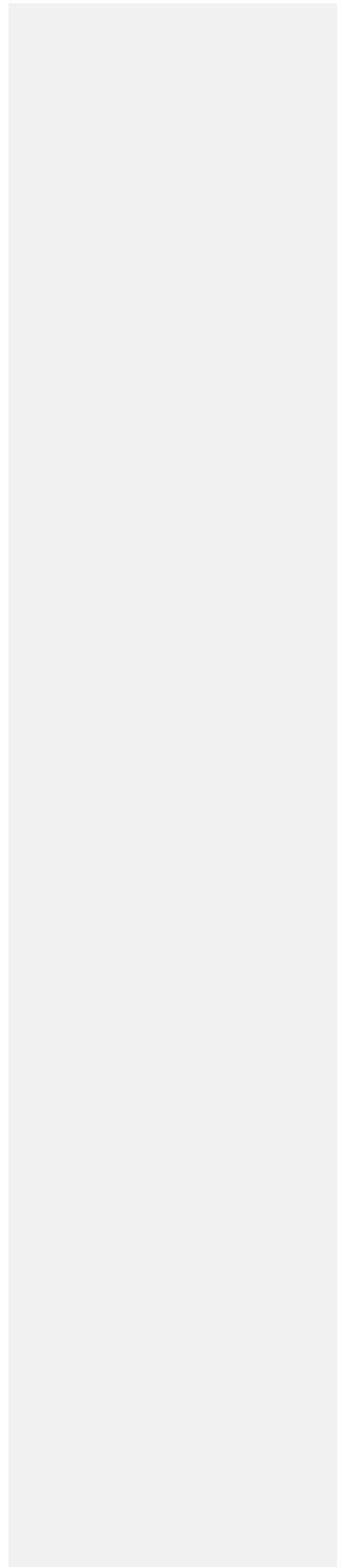
probleme, zmožnost vživljanja tudi v nedoživete okoliščine (pri analizi književnega besedila ali pisanju domišljjskega spisa). Nove pobude moramo spoštovati in iskati nove rešitve – na primer besedilo beremo iz novega zornega kota. Povečevati moramo osnovno znanje, iskati oddaljene povezave, postavljati vprašanja v zvezi z besedilom, in ne le iskati odgovorov na že zastavljena vprašanja. Besedno ustvarjalnost razvijamo tudi, ko spodbujamo splošno intelektualno ustvarjalnost. Postopno in načrtno razvijamo splošno znanje, besedno ustvarjalnost z besednimi in besedilnimi nalogami, besedišče, spomin, ustvarjalno domišljijo in pozitivna pričakovanja do posameznikov (velika, ne pa nedosegljiva pričakovanja). Besedno ustvarjalnost razvijamo s splošnimi in posebnimi igrami za razvijanje fluentnosti besed, idej, asociacij in izražanja. Vaje za fluentnost bogatijo besedni zaklad. Ko iz vaj za fluentnost tvorimo smiselna besedila, smo že pri vajah za adaptivno fleksibilnost – s tvorjenjem besedil iz določenih besed spodbujamo prenos besed iz pasivnega v aktivno besedišče.

Ustvarjanje je proces, ki ga pojmuje kot odkrivanje in reševanje problemov. Kognitivne teorije ustvarjalnosti povezujejo mišljenje ter ustvarjanje in kažejo tudi, kako je lahko ustvarjalni posameznik hkrati oviran in spodbujen, kritičen in ustvarjalni. Večina ustvarjalcev uporablja tako imenovano **hevrstično metodo – metodo samostojnega odkrivanja in reševanja problemov**. Ustvarjanje je predvsem sinteza oziroma ustvarjalni proces, pa tudi analitičen, ki zahteva vrednotenje in reševanje problemov. Analiza in sinteza kot spoznavna in ustvarjalna procesa nista protislovna, ampak sta del krožnih faz ustvarjalnega procesa (preparacija, inkubacija, iluminacija in verifikacija).

Ustvarjalec se v fazah ustvarjalnega procesa sreča z velikim številom idej in rešitev, med katerimi je treba izbrati le nekatere, najprimernejše in predvsem najizvirnejše. Zato je analiza njen komplementarni del in sooblikovalna sila, brez katere bi sinteza preplavila ustvarjalce s številnimi, vendar neselektiranimi idejami. Ustvarjanje zahteva upoštevanje ciljev, načrtovanje in poznavanje faz ustvarjalnega procesa, subjektivnih in objektivnih dejavnikov, ki vplivajo na proces in metode za razvijanje divergentnega mišljenja. Gre za kognitiven in kreativen proces, ki ga spremljajo tudi pisni proces in njegove značilnosti, kot so subjektivne in objektivne ovire, kratkoročen ali dolgoročen spomin, upovedovanje, poznavanje jezika. To vse pripomore k pisni nalogi. Po kognitivnem pojmovanju ustvarjanja je ustvarjalec združevalec miselnega in ustvarjalnega procesa. Cilj ustvarjalnega učenja je transfer znanja – prenos od pasivnega sprejemanja k tvornemu sporočanju z metodami izkustvenega učenja.

Vaje za razvijanje ustvarjalnega mišljenja
(na osnovi Guilfordove teorije o divergentnem mišljenju)

Merilo	Divergentno mišljenje	Na ravni besed/Na ravni povedi/Na ravni besedil
Kvantiteta	Fluentnost besed	Naštevanje čim večjega števila besed
	Fluentnost idej in izražanja	Naštevanje čim večjega števila idej Naštevanje čim večjega števila idej za drugačen naslov besedila Naštevanje čim večjega števila idej za nadaljevanje besedila
	Fluentnost asociacij	Naštevanje čim večjega števila besednih asociacij
Kvaliteta	Adaptivna fleksibilnost	Tvorjenje smiselnih povedi iz ključnih ali danih besed Tvorjenje smiselnega besedila na osnovi ključnih/danih besed Tvorjenje smiselnega besedila na osnovi spodbud (navodila, slike, ilustracije, protibesedilo ...)
Redkost in primernost	Izvirnost Poi menovalna izvirnost Povedna izvirnost Besedilotvorna izvirnost	Tvorjenje novih besede za poimenovanja Tvorjenje izvirnega nadaljevanja danih povedi Tvorjenje poustvarjalnih besedil na osnovi zgledov (dopolnjevanje, ključne besede, načrt, posnemanje, preoblikovanje, priredba, spomin (obnova), vprašanje, zamenjava in združevanje)

Število elementov	Elaboracija	Dodajanje besed v besedilo Dodajanje povedi v besedilo Tvorjenje besedil na osnovi ključnih besed/dispozicij/vprašanj/drugih spodbud/neumetnostnega besedila
-------------------	--------------------	--

Naštevanje čim večjega števila besed

Brezrokavnik		Rokavica
Poroka		Ročni
Zaroka		Rokavičarstvo
	-roka-	

Naštevanje čim večjega števila besed

Naštejte čim več rim na naslednje besede.

Cesta	Slon	Mama	Trak	Črv

Naštevanje čim večjega števila besed

Naštejte čim več besed, ki opisujejo čustva, občutke.

Vid – vidim	Sluh – slišim	Okus – okuša	Vonj – vonjam	Tip – čutim
Zeleno	Ropotanje	Toplo	Dišeče	Mehko
Obzorje	Hrup	Hladno	Akacije	Svileno
Sonce	Tišino	Grenko	Hijacinte	Hrapavo
Otroke	Ptiče	Kislo	Parfum	Hlad

Vaje za razvijanje fluentnosti asociacij

Naštevanje sopomenk

Samostalniki	Glagoli	Pridevniki
Bicikel – kolo	Bučati – hrumeti	Brezmejen – neizmeren
Bojevnik – borec – vojak	Bleščati – lesketati	Bučen – glasen – hrupen
Cekin – zlatnik	Cepetati – prestopati	Inteligenten – pameten
Genij – veleum	Delati – povzročati	Izobražen – razgledan
Kontinent – celina	Iti – hoditi	Jokav – cmerav
Očala – naočniki	Jokati – cmerati se	Lepa – zala
Šegavost – norčavost	Ljubiti – imeti rad	Mlad – nedorasel
Slog – stil	Orati – brazdati	Neužit en – strup en
Varuška – pestunja	Vaditi – uriti	Pogumen – hraber
Zemlja – prst	Varovati – pestovati	Zgoščen – jedmat

Naštevanje primerjav

Biti hiter kot	
Biti lep kot	
Biti majhen kot	
Biti marljiv kot	
Biti počasen kot	
Biti priden kot	
Biti rdeč	
Biti učen kot	
Biti uren kot	
Biti velik kot	

Naštevanje (protipomenskih) primerjav

Biti bel kot	Zajec
Biti črn kot	Stena, jogurt, mleko ...
Biti grd kot	Sova
Biti hiter kot	Smrtni greh, smrt ...
Biti lep kot	Slika, roža, sonce ...
Biti neumen kot	Polž
Biti pameten kot	Noč, rog ...
Biti počasen kot	Knjiga
Biti učen kot	Gos, noč
Biti velik kot	Gora

▪ *Naštevanje protipomenk*

	Glagoli	Predlogi	Pridevniki	Prislovi	Samostalniki
1.	Priti –	Od –	Velik –	Hitro –	Ljubezen –
2.					
3.					

4.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					

▪ *Naštevaje nadpomenk*

	Pes, mačka, krava ...
	Pika, vejica, klicaj ...
	Som, linj, potočnica ...
	Lazar, mlakar, slinar ...
	Vijolica, trobentica, zvonček ...
	Razsvetljenje, romantika, realizem ...
	Audi, opel, BMW ...
	Skiro, kolo, rolka ...
	Do, re, mi ...
	Viola, violina, čelo ...

▪ *Naštevaje podpomenk*

Afriške živali	
Celine	
Divje živali	
Grški bogovi	
Oceani	
Planeti	
Slovenski dramatiki	
Slovenski pesniki	
Slovenski pripovedniki	
Zdravilne rastline	

▪ *Naštevaje večpomenk*

Glagoli	Pridevniki	Samostalniki	Prislov	Mešane besedne vrste
Krojiti	Zelen	Klop	Blizu	Brat
Obirati	Pisan	Prst	Daleč	Sedem
Opravljati	Drag	Buba	Baročno	Sloni
Pozdraviti	Bister	Cmok	Sladko	
Nabirati	Sladek	Cukrarna	Osladno	
Kupovati	Osladen	Bik	Nizko	
Pasti	Grenek	Cekin	Bistro	
Spotakniti	Visok	Hrbet	Visoko	
Odbiti	Iskren	Glava	Glupo	

▪ *Naštevaje blizuzvočnic (paronimov)*

Vaje za razvijanje fluentnosti idej

Naštevanje idej (naslovi)

- Naštejte čim več idej, kako bi dali drugačen naslov ljudski pravljici Rdeča kapica.
- Naštejte čim več idej, kako bi dopdnili naslov kratki sodobni pravljici Ele Peroci Muca Copatarica in ...
- Naštejte čim več idej, kako bi dali naslov naslednji pesmi pesnika Andreja Rozmana Roze.

<p>_____</p> <p>Vojaki in vošibki</p> <p>Korenjakajo.</p>

Naštevanje idej (pomajševalnice)

1. Klet	
2. Kobilica	
3. Lisa	
4. Nota	
5. Smrt	
6. Solza	
7. Streha	
8. Šala	
9. Tašča	
10. Trobenta	

Naštevanje idej (stalne besedne zveze)

Povejte z drugimi besedami (stalne besedne zveze).

Biti zaljubljen	Biti pijan	Umreti

Naštevanje idej (stalne besedne zveze)

Naštejte čim več idej (stalne besedne zveze).

Srce	Roka	Roko
Nositi v srcu	Biti desna roka	Pasti v oči

Naštevanje idej

Naštejte čim več izrazov.

Nižje pogovorno	Pogovorno	Vulgarno
Afna	Ajmo	Gavzniti
Arcnija	Blond	Goflja
Cagati	Drenj	Imel je trojen podbradek in kurji britof ¹
Čorav	Eksati	Larfa
Dohtar	Evo	Mrda
Džumbus	Farovž	Odcejati
Fana (zastava)	Fizkultura	Pariti
Fehtati	Frdaman	Poda se mu kot kravi sedlo
Gate	Gank	Ritoliznik
Gazda	Gašperček	S tem spričevalom si lahko obrišeš zadnjico
Kovter	Jaga	Sekret
Penzion	Otesati	Širokoritnež
Piksna	Rabutati	Vedno sta bila skupaj kot rit in srajca
Žavba	Štefan	Vritmepiši
Župa	Zafrčkati	Zaskočiti

Naštejte čim več izrazov.

Narečno	Starinsko	Slengovsko
Adreselj	Akoravno	Bajla
Besediti se	Bačva	Car
Brkončica ²	Besedljiv	Carica
Čakež ³	Blagoroden	Carica
Debelka ⁴	Čislati	Dbest

¹ Velik trebuh.

² Trobentica.

³ Prostor, kjer lovec čaka divjad; čakališče.

⁴ Koruza.

Firkelj	Davi	Ful
Frklja	Drevi	Kul
Gorca ⁵	Ljud	Mata
Haloze ⁶	Ljudomil	Seka
Hruška ⁷	Mnogoter	Slova
Junakovica	Obist	Štala
Kiseljak ⁸	Osorej	Šuhi
Kleščman ⁹	Rabota	Šuzi
Kokot	Truplo	Zgodlja
Mavra	Tujčenje	Ziher

Napišite čim več izrazov.

Slabšalno	Knjižno	Ljubk ovalno
Mlačnozobec	Mladoletje	Bedaček
Baba	Modrica	Bimčkati
Osvinjati	Mnogoštevilen	Bacek
Trapec	June	Bebica
Fante	Osiv	Capinček
Firerski	Noroglav	Skokica
Govoranca	Hladetina ¹⁰	Atek
Frakar	Globočina	Edinčica
Stremuški	Strelnica	Mižek ¹¹
Balkanski	Beloličen	Navihanček

Napišite čim več izrazov.

Razložite pomene.

Ekspresivno	Žargonsko	Šaljivo
Junačina	Johnson	Žabja pijača
Jokica	Osemtisočak	Harem
Jeznoritec	Kalkulator	Častilec vina
Debelin	Kasetnik	Slamnati vdovec
Kopejka	Celovečerec	Srečati Abramaha
Osat	Centerfor	Kačja slina ¹²
Glušec	Administrativa	Gasilska slika
Barabon	Anšlus	Ta kopalec je reklama za jogurt
Ošaben	Bermudke	Jeza škoduje lepoti
Drobiž	Basist	Cvetka

⁵ Vinograd.

⁶ Goščava.

⁷ Nar. koroško: krompir; kompat i kruške.

⁸ Skuta.

⁹ Rogač.

¹⁰ Žolca; strjenka.

¹¹ Otrok.

¹² Žganje.

Napišite čim več izrazov.

Medmeti	Samostalniki	Glagoli
Ačih	Ačihanje	Ačihati
Bevsk	Bevskanje	Bevskati
Cmok	Cmokanje (poljubljanje)	Cmokniti (poljubiti)
Čiv čiv čiv	Čivkanje	Čivkati
Kra kra	Krakanje	Krakati
Ojoj	Tarnanje	Tarnati
Sek sek	Sekanje	Sekati
Škrip škrip	Škripanje	Škripati
Tika taka	Tiktakanje	Tiktakati
Tlesk	Tleskanje	Tleskniti
Žiga žaga	Žaganje	Žagati

Napišite čim več izrazov.

Pravilno povežite medmet z razlago.

medmeti	razlage
–bogpomagaj	– beži, pojdi
–cicifuj	– izraža veselje, razigranost
– čira čara	– izraža čustveno prizadetost, zaskrbljenost; začudenje, presenečenje
–hopsasa	– izraža obup, strah
–jedeta	– izraža podkrepitev trditve
–sampramiš	– izraža pripravljanje na izločitev
–šlik šlak	– izraža razigranost pri plesu
–tidreja	– izraža škodoželjnost s premikanjem enega kazalca po drugem
–tralala	– izraža veselje, razigranost
–vija vaja ven	– izraža željo, ukaz, da se zaželeno zgodí
–všč	– posnema petje sinice

Napišite čim več izrazov.

Vzneseno	Evfemistično	Ironično
Bil je drag mojemu srcu	Dolgoprst (kraljiv, tatinski)	Bedakovič
Mlečni brat		Bogomoljka
Roka znanega slikarja je za vedno omahnila	Miličniki so že prijeli tistega, ki si je izposodil vaš avto (ukradel)	Božji volek
Okronati (zelo uspešno končati kaj)	Nečeden (umazan, zanemarjen)	Doktorček
Alma mater (univerza)	Nebodigatreba (hudič)	Pametnjakovič
Bog ga je poklical (umrl je)	Hudobni angel (satan, hudič)	Poštenjakovič
Trpljenje je moj vsakdanji	Potni brez nevarnosti (je nevama)	Spretnjakovič

Vaje za razvijanje fluentnosti izražanja

Izražanje

Napišite čim več povedi s petimi besedami in začetnicami.

B. K. P. K. J.

--

C. Ž. F. A. U.

--

D. Š. H. I. M.

--

Izražanje

V besedi Slovenija poiščite čim več besed.

--

Izražanje

Naštejte čim več izrazov, kaj pomenijo naslednje besede (stalne besedne zveze) ali pregovori.

Ahilova peta	
Cmok v grlu	
Gojiti gada na srcu	
Imeti dve levi roki	
Imeti mehka kolena	
Iti na jetra	
Iti na živce	
Lasje so mu stopili pokonci	
Ne seže mu niti do kolen	
Odločiti se (na) vrat na nos	
Prometna žila	
Roka pravice	
Srce mu je padlo v hlače	
Še dušo bi prodal	
Ta pa zna uporabljati komolce	
Tega človeka imam v želodcu	

Vleči na ušesa	
Za to sem z dušo in telesom	
Zanj dam roko v ogenj	
Živeti bogu za hrbtom	

Izražanje

Mačje oči	
Pasja zvestoba	
Noge na iks	
Uporabljati komolce	
Ne seže mu niti do kolen	
Brusiti pete	
Za nohte nam gre	
Izpustiti dušo	
Srce ji razbija	
Imeti dober nos	

Izražanje

Ljubljanska megla	Kranjska klobasa	Slovenska moderna
Goriški slavček	Štajerska ikebana	Slovenska matica
Ižanski gasilci	Pleterska slivovka	
Tolminski želodec	Belokranjski matevž	
Stiški samostan	Primorska burja	
Soška postrv		
Ljubljanska srajca		
Trojanski krofi		
Vrhniški kruh		
Celjski grofje		

Izražanje

Albanski konjak	Aleksandrijska knjižnica
Angleški čaj	Beneški dož
Argentinski tango	Berlinski zid
Češki porcelan	Dunajski zrezek
Egipčanske piramide	Frankfurtski sejem
Eskiški psi	Koloradski hrošč
Francoški rogličji	Ljubljanska srajca
Indijski sari	Londonska megla
Islandski lišaj	Neworleanški jazz
Italijanski špageti	Pariška salama
Japonski biseri	Pekinška rasa
Kitajski zid	Praška pomlad

Španska vas	Praška pomlad
Švicarska ura	Rimske številke
Turška kava	Tokijska borza

Izražanje

c – č	s – š	z – ž
Cof – čof	Siv – šiv	Zemlja – žemlja
Peca – peča	Most – mošt	Roza – roža
Vic – Vič	Pes – peš	Laz – laž

Pravilno postavljanje strešic

- Pes je sel pes cez most po most.
- Zazrla se je v zrcalo.
- Celo celo me boli.

Vaje za razvijanje fleksibilnosti***Tvorjenje smiselnih besedil***

- Biti
- Da
- Dež
- Deževati
- Grmeti
- Hitro
- Kadar
- Kakor
- Lapuh
- Mušnica
- Najprej
- Pod
- Se
- Si
- Skriti
- Sladek, -a, -o
- Stopiti
- Suh, -a, -o
- Tako
- Ti
- Tja

Vaje za razvijanje adaptivne fleksibilnosti*Smiselno nadaljevanje besedil*

V velikem mestu je majhna hiša. V majhni hiši je velika miza. Na veliki mizi je majhna škatla ...

V mestu so hiše, v mestecu so hišice. Hiša ima stopnice, hča stopničke. V hiši spi velikan, v hišici ...

Čevlji iz testa ...

Motivirana prilagodljivost (vaje za dopolnjevanje)

Boris A. Novak

Pesniške definicije^{xxvi}

- i Robert S. Sigler (1991). Children's Thinking. 2
- ii Žagar, Drago (1987). Različni načini mišljenja in učni uspeh učencev, *Anthropos*, 1984, I.–II., str. 65–79.
- iii Slovar slovenskega knjižnega jezika, CD-rom
- iv Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (2000). <http://www.mss.edus.si/9-letka/koncept/nadarjeni.html/>
- v Kumar, V. K., Homal, Riley E., Audegeair, Peter (1991). Creativity Styles of Freshmen Students, v: *Journal of Creative Behaviour*, 25, 4, str. 320–323.
- vi Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (2000). <http://www.mss.edus.si/9-letka/koncept/nadarjeni.html/>
- vii Guilford, J. P. (1971). *The Nature of Human Intelligence*. London: McGraw-Hill, Ljubljana: MK.
- viii Torrance, E. P. (1962). Cultural discontinuities and the development of originality in thinking, *Exceptional Children*, 29, str. 2–13.
- ix Žagar, Drago (1984). Različni načini mišljenja in uspeh učencev, str. 65–79.
- x Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (2000). <http://www.mss.edus.si/9-letka/koncept/nadarjeni.html/>
- xi Kumar, V. K., Homal, Riley E., Audegeair, Peter (1991). Creativity Styles of Freshmen Students, v: *Journal of Creative Behaviour*, V. 25, N° 4, Fourth Quarter, str. 320–323.
- xii Gardner, Howard (1995). *Razsežnosti uma: teorija o več inteligencah*, Ljubljana: Tangram
- xiii Kumar, V. K., Homal, Riley E., Audegeair, Peter (1991). Creativity Styles of Freshmen Students, v: *Journal of Creative Behaviour*, V. 25, N° 4, Fourth Quarter, str. 320–323.
- xiv Treffinger, Donald J. (1984). »Creative Problem-Solving for Teachers« Lecture delivered to Project Interact Spring Conference, Radford, VA, April.
- xv Moran, James D. III. Roberta M. Milgrin, Janet K. Sawyers in Victoria R. Fu (1983). »Original Thinking in Preschool Children«. *Child Development* 54, str. 921–926.
- xvi Guilford J. P. *Creative Talents (1986). Their Nature: Uses and Development*. Bearly Limited Buffalo: New York.
- xvii Ne gre za jezikovno morfološko analizo, ampak za opisno.
- xviii Paul E. Plsek (1996). Working Paper: Models for Creative Process by Paul E. Plsek.
- xix Torrance, E. P. (1984). *The Search for Satory & Creativity*, Buffalo, New York.
- xx J. P. Guilford (1986). *Creative Talents, Their Nature, Uses and Development*, Bearly Limited, Buffalo, New York, str. 13–18.
- xxi Razprava se ukvarja s spodbujanjem ustvarjalnega in poustvarjalnega pisanja pri vseh in, ne le pri nadarjenih.
- xxii Gupta, Ram; Torrance, E. Paul (1964). Development and Evaluation of Recorded Programmed Experiences in Creative Thinking in The Fourth Grade. <http://Ericae.net/Ericda/ED001876.htm/>
- xxiii Torrance, E. P. (1967). Understanding the fourth grade slump in creative thinking. Final report. <http://Ericae.net/Ericda/ED18273.htm/>
- xxiv Torrance, E. Paul, in drugi (1967). The Creative-Aesthetic Approach to School Readiness and Measured Creative Growth. <http://Ericae.net/Ericda/ED017344.htm/>
- xxv Yama, Hiroyuki in Tam, Yu Wen, Alice (1996). Research Note – Prediction Study of Adult Creative Achievements: Torrance's Longitudinal Study of Creative Revisited, *Journal of Creative Behaviour*, Volume 30, N° 2, Second Quarter, str. 144–149.

xxvi

---

¹ Boris A. Novak

Pesniške definicije

Plima
Je lunina
Rima.

Zarja je
Brodolom noči
Na čereh jutra.

Nevihta je
Nogometna tekma o blakov
Na nebesnem stadionu.

Pesem je soba
V hotelu besed
A kategorije
Z razgledom na domišljijo,
Kopalnico za metafore
In dvojno posteljo
Za moške in ženske rime.

Maslo
Je rjuha
Od kruha.

Odmev je zvok,
Ki hoče premagati
Svojo smrt.

Dotik
Je pastir
Kože.

Pesnik
Je vrtnar
Tišine.

Spomenik je
Spomin,
Ki se je tako dolgo
Hladil,
Dokler ni okamenel.

Najlepša pošta

Pojub je
Ljubezensko pismo
V kuverti ustnic.

Najlepše ga je izročiti
Ustno.

_____
Je lunina
Rima.

_____ je
Brodolom noči
Na čereh jutra.

_____ je
Nogometna tekma o blakov
Na nebesnem stadionu.

_____ je soba
V hotelu _____
A kategorije
Z razgledom na _____,
Kopalnico za _____
In dvojno posteljo
Za moške in ženske _____.

_____
Je rjuha
Od kruha.

_____ zvok,
Ki hoče premagati
Svojo smrt.

_____
Je pastir
Kože.

_____
Je vrtnar
Tišine.

_____ je
Spomin,
Ki se je tako dolgo
Hladil,
Dokler ni okamenel.

Nadomestite besede s protipomenkami.

Dane ZAJC

DEŽ

Kadar dežu je, kadar grmi,
Hitro se skrij
Tja pod mušnico,
Tja pod travico,
Ali tja pod lapuh,
Da bo oš suh.

Kadar dežu je, hitro se s krij.
Dež tako slake, kakor si ti,
Najprej stopi.

Vaja za razvijanje adaptivne fleksibilnosti

Smiselno povežite prvi in drugi del pregovora.

Besede mičejo,	brado ustvaril.
Bog je sam sebi najprej	desetim odgovori.
Boljši je vrabec v roki	dobro pomena.
Dober glas seže	kakor golob na strehi.
Kamor si hudič ne upa,	miši lovi.
Kar mačka rodi,	po curku do.
Kdor molči,	pošlje babo.
Nova metla	svojo malho hvali.
Vsak berač	v deveto vas.
Zdravje po niti gor,	zglede vlečejo.

Vaja za razvijanje adaptivne fleksibilnosti

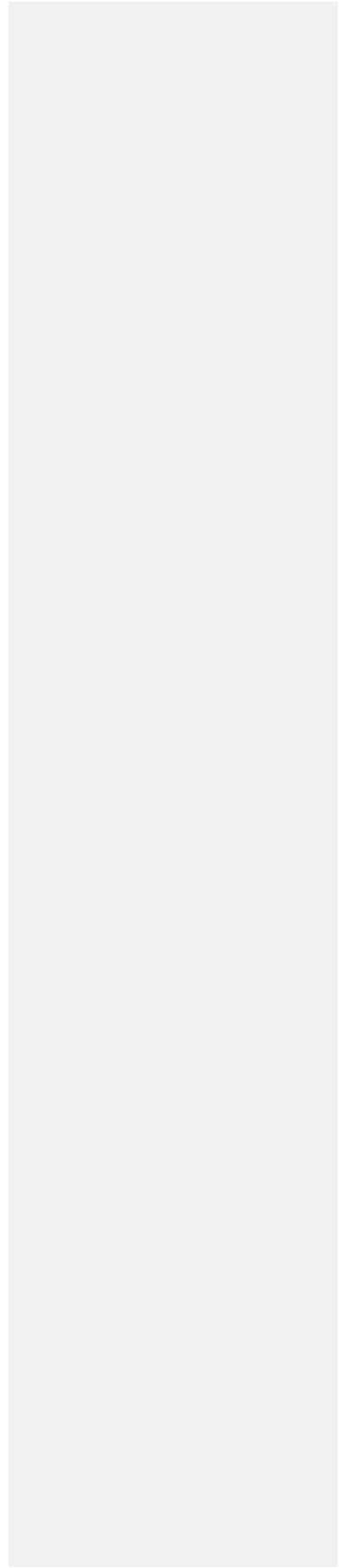
Smiselno dopolnite pregovore.

	ima v petah.
	kamen do kamna palača.
	majhne skrbi.
	miši plešejo.
	mož pa enega
	ne odlašaj na jutri.
	oba v jamo padeta.
	pečenka v prepiru.
	pijan govori.
	takšen odzdrav.

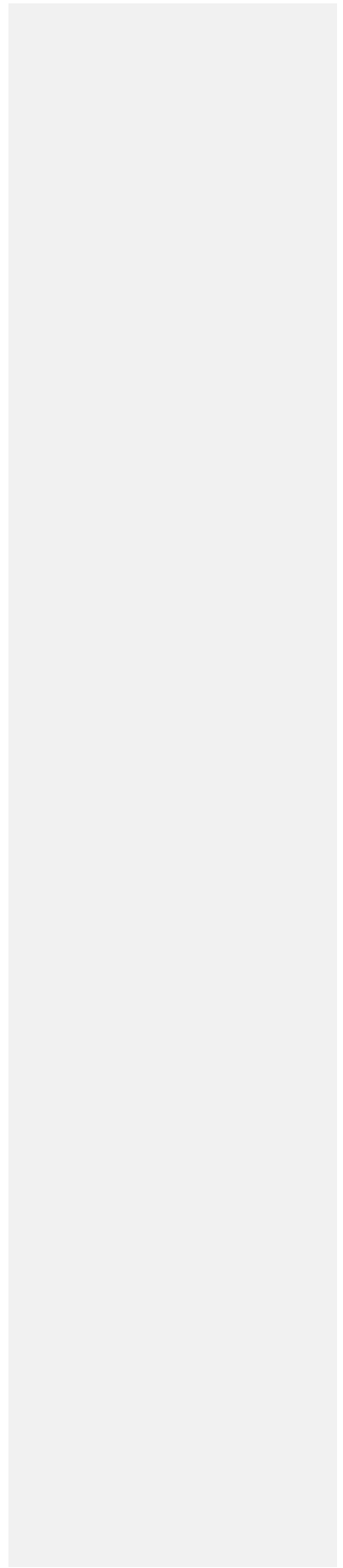
Vaja za razvijanje adaptivne fleksibilnosti

Smiselno dopolnite pregovore.

Človek obrača,	
Kakšni starši,	
Kdor dolgo izbira,	
Kdor seje v eter,	
Kdor za smolo prime,	
Koga je kača pičila,	
Kuj železo,	
Pamet je boljša kot	
Samo v mlinu se	
Skromnost je	

Vaje za razvijanje spontane fleksibilnosti

*Vaje za razvijanje izvirnosti***Besed***Tvorjenje izvirnih poimenovanj*

Bogomoljka	
Deževnik	
Kačji pastir	
Kamela	
Kit	
Močerad	
Morska zvezda	
Morski konjiček	
Nilski konj	
Nosorog	
Oslič	
Paličnjak	
Potočnica	
Sinica	
Slavec	
Sviloprejka	
Taščica	
Vrana	
Zebra	
Žirafa	

Tvorjenje izvirnih povedi

	Ulica	Vas/mesto	Dežela
1. Butalci			
2. Ciciban			
3. Kosovirja			

4. Kresnička			
5. Marsovci			
6. Pedenjped			
7. Povodni mož			
8. Pšenično polje			
9. Sojenice, rojenice			
10. Tepanjci			

*Vizualizacija**Tvorjenje izvirnih poimenovanj*

	Deček	Deklica	Starši
Butalci			
Kit			
Kosovirja			
Kresnica			
Oblak			
Povodni mož			
Pšenica			
Škrat			
Tepanjci			
Vila			

Tvorjenje izvirnih poimenovanj

	Predmeti	Urnik	Ocene
Butalci			
Kit			
Kosovirja			
Kresnica			
Oblak			
Povodni mož			
Pšenica			
Škrat			
Tepanjci			
Vila			

Tvorjenje izvirnih (neumetnostnih) besedil

JEDILNIK	Zajtrk	Kosilo	Večerja
Bisernica			
Butalci			
Čarovnica			
Kekec			
Kosovirja			
Marsovci			
Martin Křpan			
Pedenjped			
Povodni moř			
Sojenice, rojenice			

Povedi*Izvirno dopolnjevanje povedi*

Boli me glava, peta in	
Dobila je sklep in	
Ima vnetje vranice in	
Imampotno čelo in	
Krojimo obleke in	
Na jug so odletele štoklje, žerjavi in	
Na njivi sem pustil grablje, vile in	
Na okno sta priletela sinica, taščica in	
Nabirali smo rake, školjke in	
Nabiramo gobe in	
Ponujamo mačehe in	
Obrisal si je pot in	
Oblekla je žabe in	
Opravljamo delo in	
Padel sem na tla bled in	
Potem pa lepo sedem in	
Potem začnem brati in	
Pozdravljamo sosedo in	
Prodajamo mačehe in	
Pripovedovali smo si šale in	
Točen kot	
Sedla se je na sredo in	
Roko je vzdignila zlata in	
V živalskem vrtu so tigri, levi in	

Izvirno dopolnjevanje povedi

Če bi namesto rok imel/-a krila,	bi
Če bi čez noč zrasel/-la za več kot za dva metra,	bi
Če bi bil/-a predsednik/-ca sveta,	bi
Če bi na loteriji dobil/-a milijon,	bi
Če bi imeli papirnate obleke,	bi
Če bi namesto dežja deževali čokoladni bonboni,	bi
Če bi našel/-la izgubljen zaklad,	bi
Če bi imel/-a časovni stroj,	bi
Če bi srečal/-a bitja z drugega planeta,	bi
Če bi se zbudil/-a kot palček/palčica,	bi

Besedil*Tvorjenje izvirnih (neumetnostnih) besedil*

	Ljubezenski napoj	Koktajl male morske deklice	Vesoljski koktajl
Sestavine			
Priprava			
Doziranje			
Uporaba			
Stranski učinki			

Tvorjenje izvirnih (neumetnostnih) besedil

	Vremenska napoved	Mali oglas: kupim – prodam	Ženitveni oglas
Butalci			
Kit			
Kosovirja			
Kresnica			
Oblak			
Povodni mož			
Pšenica			
Škrat			
Tepanjci			
Vila			

Tvorjenje izvornih (umetnostnih) besedil

Iz naslednjih besedi tvorite pesem (ločila: 7 pik in 15 vejic)

Alojz Ihan^{xxvii}

---

^{xxvii} ²Alojz Ihan

Krmilnica

Sredi zime na vrtu postaviš krmilnico
 Za ptice in opaziš, da so jo zasedle le
 Velike in močne, ki slabotnejšim
 Ne puste blizu. Zato v krmilnico
 Nasuješ več hrane, da bi bilo dovolj
 Za vse, vendar male ptice še naprej
 Gladujejo, padajo v sneg in umirajo.
 Potem narediš več krmilnic, a velike
 Ptice se porazdelijo vsaka v svojo in
 Podijo male ptice proč. To te razjezi
 In kadar opaziš veliko ptico, jo skušaš
 Napoditi, vendar vedno najprej preplašene
 Odletijo male ptice in potem traja najdalj,
 Da se upajo spet vrniti. Nazadnje pa
 Imaš vsega dovolj, vzameš puško in
 Začneš streljati velike ptice. Kmalu
 Jih ni več, a hudobne postajajo srednje;
 Vse bolj prazne so krmilnice, ptice
 Se jih izogibajo, tebi pa se zdi,
 Da ne moreš več odstopiti. Nekoč se
 Spomniš, da si hotel pravzaprav samo hraniti ptice.

1. a	17. hraniti	33. krmilnic	49. narediš	64. postajajo
2. a	18. hudobne	34. krmilnica	50. nasuješ	65. postaviš
3. bi	19. in	35. krmilnice	51. nazadnje	66. potem
4. bilo	20. in	36. krmilnico	52. ne	67. potem
5. blizu	21. in	37. krmilnico	53. ne	68. pravzaprav
6. bolj	22. in	38. le velike	54. nekoč	v
7. da	23. in	39. male	55. ni	69. prazne
8. da	24. in podijo	40. male	56. odletijo	70. preplašene
9. da	25. izogibajo	41. male	57. odstopiti	e
10. da	26. jih	42. močne	58. opaziš	71. proč
11. da	27. jih	43. moreš	59. opaziš	72. ptice
12. dovolj	28. jo	44. na	60. pa	73. ptice
13. dovolj	29. jo	45. najdalj	61. padajo	74. ptice
14. gladujejo	30. kadar	46. najprej	62. pa imaš	75. ptice
15. hotel	31. ki	47. napoditi	63. porazdelijo	76. ptice
16. hrane	32. kmalu	48. naprej	o	77. ptice

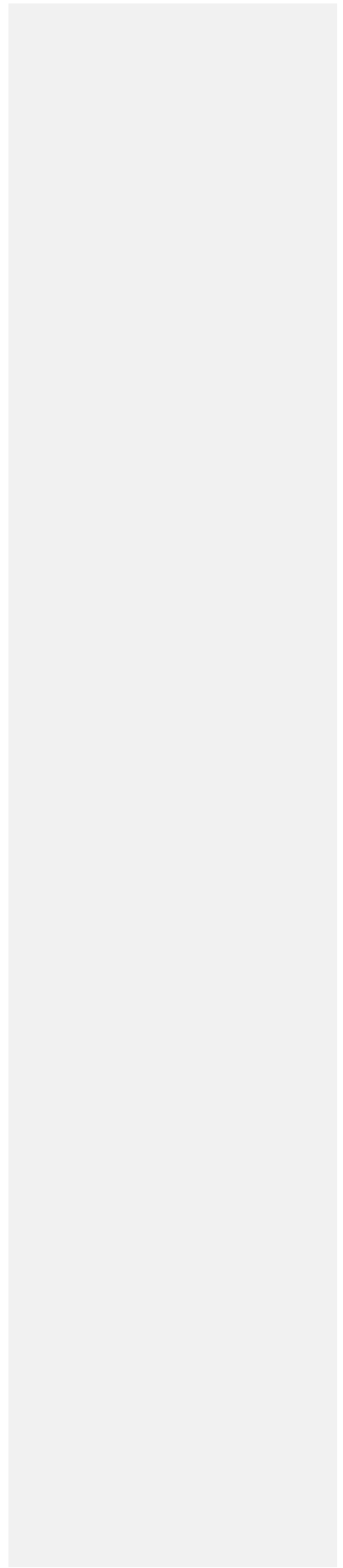
78. ptice	91. slabotnejš	103. tebi	115. vedno	126. vsega
79. ptice se	im	104. to	116. velike	127.
80. ptico	92. sneg	105. traja	117. velike	vzameš
81. puste	93. so	106.	118. veliko	128. za
82. puško	94. so	umirajo	119.	129. za
83. razjezi in	95. spet	107. upajo	vendar	130.
84. samo	96. spomniš	108. v	120.	začneš
85. se	97. sredi	109. v	vendar	131.
86. se	98. srednje	110. v	121. vmiti	zasedle
87. se	99. streljati	111. več	122. vrtu	132. zato
88. se	100. svojo	112. več	123. vsaka	133. zdi
89. si	101. še	113. več	124. vse	134. zime
90. skušaš	102. te	114. več	125. vse	

*Vaje za
razvijanje
elaboracije*

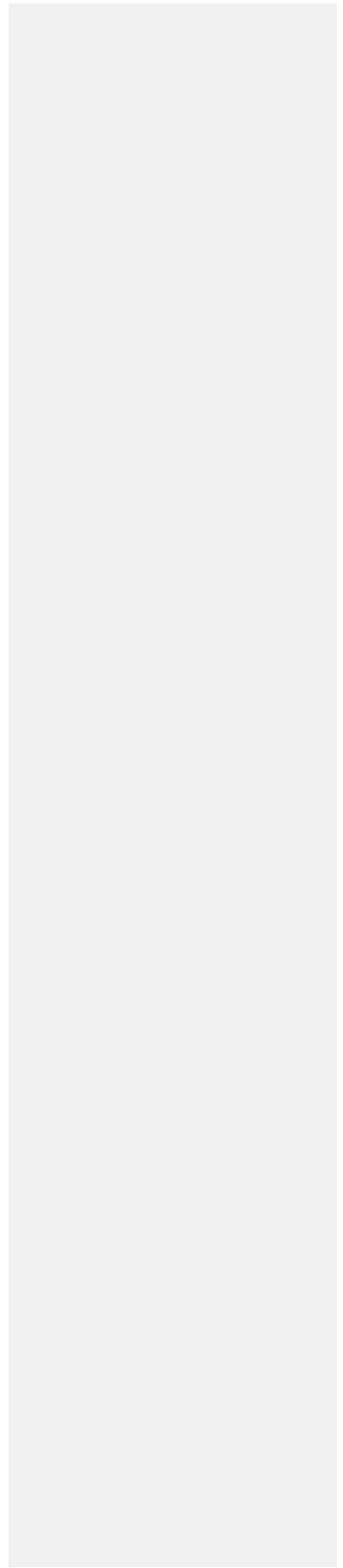
*Tvorjenje
pikto
gram*

*ov
(sliko
vna*

*pisav
a)*

1. žids
2. bolečinaaaa
3. kl!caj
4. krOg
5. n∇rob∃
6. /evarnost
7. OGL∃EDALO
8. p♦l♦vica
9. pra ✓ilno
10. s☼nce
11. smr†

Izdelava besedila – popravljanje besedila

Biti na oslu.	
Boginji čas krade.	
Denar je sveta vladarica.	
Denar spravlja v rokavico.	
Enaki ptiči skupaj stojijo.	
Hiter kot zajček.	
Ima denarja kot pešk.	
Kri ni H ₂ O	
Lepo godljo si nam spekel.	
Levičar ne ve, kar dela desničar.	
Maček mu je prekrižal pot.	
Na hrbu imam že šest križcev.	
Ne bom več prestopil predpražnika te hiše.	
Njegova življenjska pot ni bila posuta z vrtnicami.	
Obetajo se mu pozlačeni časi.	
On je naše gore listek.	
Riba mora trikrat plavati: v vodi, v olju in viskiju.	
Tu ga čaka lepa preteklost.	
Zbiranje znamk je njegov konj.	
Zvit kot lisička.	

Vizualizacija dobesednega in prenesenega pomena

Iti s kurami spat.	
Priti na boben.	
Luna ga trka.	
Vleče se kot kurja čreva.	
1. Srce mu je padlo v hlače.	
2. Imeti glavno besedo.	
3. Imeti veliko pod palcem.	
4. Hoditi v zelje.	
5. Imeti dve levi roki.	
6. Biti na konju.	

Izdelava besedila – dopolnjevanje besedila

1	Beethoven je nekega večera sedel v družbi, kjer je domača hčerka »osrečevala« navzoče z zelo slabim igranjem nekega preludija. Ko je gospodinja prosila skladatelja, naj o njenem igranju pove odkritosrčno mnenje, je Beethoven dejal: »Vidim, da je vaša hčerka globoko verna.« »Kakšno zvezo pa naj ima njena umetnost z vero?« se je začudila mati.	»Ona igra po načelih svetega pisma: naj levica ne ve, kaj dela desnica,« je prijazno pojasnil.
2	Gledališki ravnatelj James Klein je želel, da bi komorni pevec nastopil v njegovi komični operi. Slezak ga je pisno vprašal, koliko mu namerava plačati za večer. Klein je brzojavil: »Sto mark. – Tisoč pozdravov!« Slezak je brzojavno sporočil svojo zahtevo:	»Tisoč mark – Sto pozdravov!«
3	Italijanski diplomat in politik Carlo Sforza je odgovoril časnikarju, ki ga je prosil, naj čisto na kratko opredeli diplomatsko dejavnost:	»Diplomat je tisti, ki zaradi nasilja dvigne obrvi namesto glasu.«
4	Izokrata so vprašali, kako da se je pri njem šolalo toliko odličnih govornikov, sam pa ni nikdar javno govoril. Odgovoril je:	»To ni nič čudnega. Brus, ki ostri nože, tudi ni oster!«
5	Ko Ibsen še ni bil svetovno znan, je prejel od založnika za rojstni dan v dar lepo uro. Čez nekaj dni je pisatelj potožil, da ura ne gre.	»Ali mislite, da vaše stvari gredo?« ga je zavrnil založnik
6	Ko je slikar portretiral neko strahotno naličeno plemkinjo, je ta nezadovoljna dejala: "Le kje, za vraga, kupujete barve?"	"Mislim, gospa, da imava istega dobavitelja," je odgovoril.
7	Ko je Sokratova žena Ksantipa prijokala v ječo in povedala možu, da so ga obsodili na smrt, je vzkliknila: »Po krivici so te obsodili!« Sokrat je odgovoril:	»Ali bi morda rada, da bi me bili obsodili po pravici?«
8	Kupec Schollove knjige je na vsak način hotel, da pisatelj vanjo napiše – poleg podpisa – še kakšno misel. Scholl ni vedel prav, kaj naj napiše, saj kupca nikoli prej ni videl. Malo je pomislil in zapisal:	"Gospodu X v spomin na lepe čase, ki jih bova skupaj preživela, ko se bova spoznala."
9	Sodnik George Jeffreys je bil z obtoženci včasih zelo surov. Nekoč je dregnil s svojo palico obtoženca, ki je sedel na zatožni klopi in rekel: »Na koncu te palice je velika baraba!« Obtoženec pa mu je odgovoril:	»Na katerem?«
10	Znamenitega nemškega zdravnika in bakteriologa Roberta Kocha je hotel nekdo v družbi ponižati. Vprašal ga je: »Kajne, vi ste živinozdravnik?«	»Da,« je živahno dejal. »Kaj vam pa manjka?«

Elaboracija besedila – tvorjenje na osnovi zgleda

- Na osnovi zgleda književnega besedila – Boris A. Novak *Haiku* – tvorite svoje besedilo (haiku: 5 – 7 – 5 zlogov; teme: letni časi, narava, minevanje ...)

V hosti noči
Je sonce izkrčilo
Jaso za jutro.

Nasmeh žubori.
Pogled sneži iz oči.
Beseda molči.

Jutro pobira
Zvezde kakor drobtine
Po prtu teme.

Čas ni zasidran,
Zato se oddaljuje
Od znanih obal.

Hej, dobro jutro,
Ti vošči krajec kruha,
Namazan s put rom.

Son ce izginja
Za vogalom obzorja.
Jutri bo spet tu.

Sence so slepe,
Zato jih svetloba
Pelje za roko.

Poglej kresnico,
Ta mali leteči kres
Poletne noči!

Pod vrkami las
Teman tolmun pogleda.
Utopljam se vanj.

Zvezde so zlati
Gumbi na nočni srajci.
Lahko   noč,   nebo!

Tvorjenje besedil na osnovi zamenjave

Boris A. Novak

Boris A. Novak

COPATARSKA HIMNA

(song iz lutkovne igre)

_____ **HIMNA**

(song iz lutkovne igre)

Ko čevlji vandrajo okrog sveta,
Copate rajši dremamo doma.

Ko _____ v andrajo okrog sveta,
_____ rajši dremamo doma.

Ko škorenj brizga blato do neba,
Copate rajši dremamo doma.

Ko _____ brizga blato do neba,
_____ rajši dremamo doma.

Ko gojzerji gredo na vrh gora,
Copate rajši dremamo doma.

Ko _____ gredo na vrh gora,
_____ rajši dremamo doma.

In ko superga brca žogo
In se znoji na dolgo progo,

In ko _____ brca žogo
In se znoji na dolgo progo,

Copat' igra gosposko vlogo,
Brezskrbno zleknjen na preprogo.

_____ igra gosposko vlogo,
Brezskrbno zleknjen na preprogo.

Naj čevlji pridejo do cilja –
Copata noče iz domačega okrilja!

Naj _____ pridejo do cilja –
_____ noče iz domačega okrilja!

Naj kruti škornji osvojijo zmago –
Copat' sovraži vojno, hrup in vlago!

Naj kruti _____ osvojijo zmago –
_____ sovraži vojno, hrup in vlago!

Naj gojzer osvoji sam vrh neba –
Copate rajši dremamo doma.

Naj _____ osvoji sam vrh neba –
_____ rajši dremamo doma.

Superga naj ima kolajno iz zlata –
Copate rajši dremamo doma.

_____ naj ima kolajno iz zlata –
_____ rajši dremamo doma.

Copate rajši dremamo doma ....

_____ rajši dremamo doma ....

Tvorjenje besedil na osnovi dopolnjevanja

Boris A. Novak^{xxviii}

_____ pošta

_____ je

_____ pismo

V kuverti _____.

Najlepše ga je izročiti

_____.

Tvorjenje besedil na osnovi zglada

Preoblikovanje besedila v neumetnostno zvrst (horoskop, vremenska napoved, ženitveni oglas, vabilo ...)

Preoblikovanje besedila v umetnostno zvrst (pravljica, detektivka, pesem, dvogov ...)

---

xxviii ³ Boris A. Novak

Najlepša pošta

Poljub je
Ljubezensko pismo
V kuverti ustnic.

Najlepše ga je izročiti
Ustno.

France Prešeren

POVODNI MOŽ

Od nekde lepé so Ljubljanke slovele,
al lepši od Urške bilo ni nobene,
nobene očem bilo bolj zaželene
ob času nje cvetja dekleta ne žene. --
Ko nábolj iz zvezd je danica svetla,
narlepši iz deklic je Urška bila.

Mnogtére device, mnogtére ženice
oko je na skrivnem solzé preliválo,
ker Urški srcé se je ljubega vdalo;
al ljubih bilo je nji vedno premalo.
Kar slišala móških okrog je slovét',
skušála jih v mreže razpete je ujet'.

Je znala obljúbit', je znála odreči,
in biti priljudna, in biti prevzetna,
mladenče unémat', bit' staršim prijetna;
modrij in zvijač je bila vseh umetna;
možake je dolgo vodila za nos,
ga stakne nazadnje, ki bil ji je kos.

Na Starem so trgu pod lipo zeleno
trobente in gosli, in cimbale pele,
plesále lepote 'z Ljubljane so cele
v nedeljo popoldan z mladenči vesele;
bila je kraljica njih Urška brhka,

plesáti ni dolgo nje volja bila.

Jih dókaj jo prosi, al vsakmu odreče,
prešema se brani in ples odlašuje,
si vedno izgovore nove zmišljuje,
že sonce zahaja, se mrak približuje;
že sedem odbila je ura in čez,
ko jela ravnát' se je Urška na ples.

Al, ker se ozira, plesavca si zbira,
zagleda pri mizi rumeni junaka;
enac'ga pod soncam mu ni korenjaka,
želi si plesáti z njim deklica vsaka --
omrežit' ga Uršika lepa želi,
zaljubljeno v njega obrača oči.

To videt', mladenič se Urški približa:
»Al hótla bi z mano plesati?« ji pravi,
»kjer Donava bistri pridruži se Savi,
od tvoje lepote zaslišal sem davi,
že, Uršika zala! pred tabo sem zdaj,
že, Uršika zala! pripravljen na raj!«

To reče in se ji globoko prikloni,
sladkó mu nasmeja se Uršika zala:
»Nobene stopinjice še nisemplesala,
de čakala tebe sem, res je, ni šala --
zatorej le hitro mi roko podaj,
lej, sonce zahaja, jenjuje že raj!« --

Podal ji mladenič prelepi je róko,

in urno ta dvá sta po pódu zletela,
ko de bi lahké peretnice imela,
bila bi brez trupla okrog se vrtela,
ne vidi se, kdaj de pod noga udar',
plesala sta, ko bi ju nosil vihar.

To videti, drugi so vsi ostrmeli,
od čudeža godcam roké so zastale;
ker niso trobente glasova več dale,
mladenča nogé so trdó zaceptale;
»Ne maram,« zavpije, »za gosli, za bas,
strun drugih, ko plešem, zapoje naj glas!«

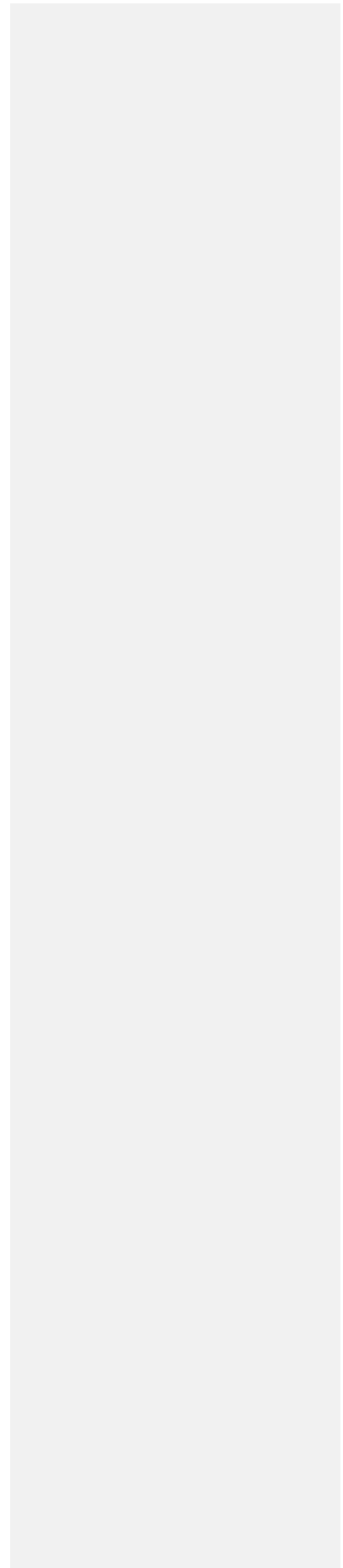
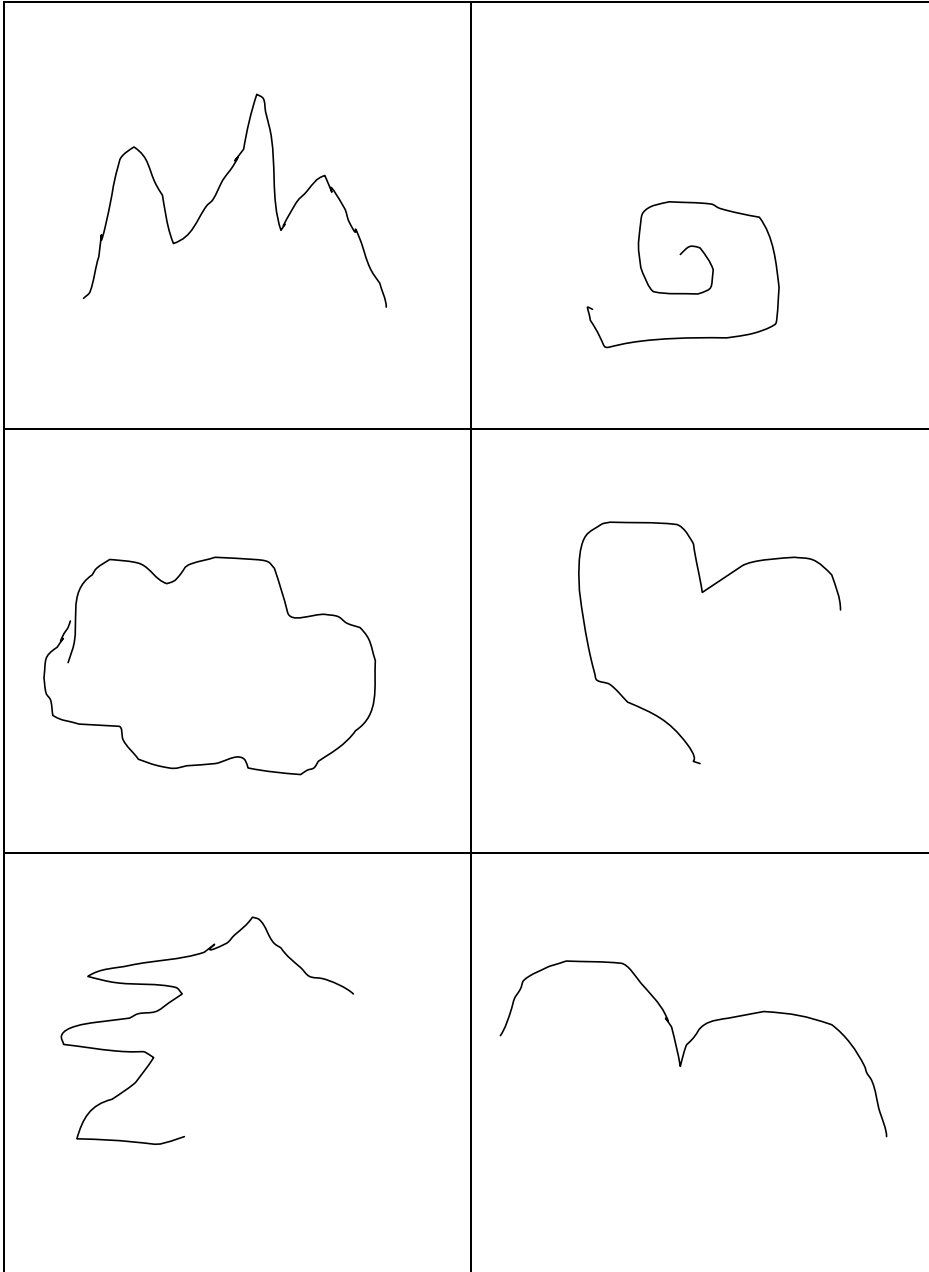
So brž pridrvili se črni oblaki,
zasliši na nebu se strašno gromenje,
zasliši vetrov se sovražno vršenje,
zasliši potokov derečih šumenje,
pričjóčim po koncu so vstali lasje --
oh, Uršika zala, zdaj tebi gorje!

»Ne boj se, ti Urška! le hitro mi stópi,
ne boj se,« ji reče, »ne boj se gromenja,
ne boj se potokov ti mojih šumenja,
ne boj se vetrov mi prijaznih vršenja;
le úrno, le úrno obmi peté,
le úrno, le úrno, ker pozno je že!«

»Ah, majhno postojva, preljubi plesavec!
de jaz se oddahnem, de noga počije.«
»Ni blizo, ni blizo do bele Turčije,
kjer v Donavo Sava se bistra izlije;
valovi šumeči te, Urška! želé,
le úrno, le úrno obmi peté!« --

To reče, hitreje sta se zasukála,
in dalje in dalje od pód a spustila,
na bregu Ljubljance se trikrat zavila,
plesáje v valove šumeče planila.
Vrtinec so vidli čolnarji dereč;
al Uršike videl nobeden ni več.

Dejavnost: dopolnjevanje slike

Dejavnost: dopolnjevanje povedi

Dopolnjevanje grafitov

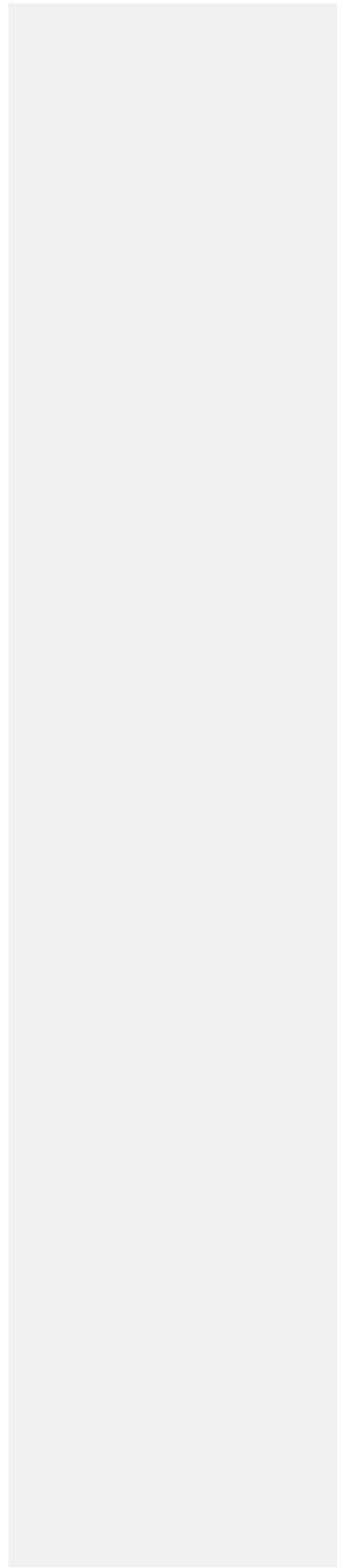
1. Bodimo realni _____.
2. Bolje vrabec v roki kot _____.
3. Čim slabše _____.
4. Dom je dekletu ječa _____.
5. Ko bom velik, bom _____.
6. Ko je življenje mrtvo, je _____.
  1. Laž ima kratke noge, resnica pa _____.
7. Ljubezen je edina stvar, ki se množi z _____.
8. Ljubim te kakor _____.
9. Matura je _____.
10. Norca nikoli ne sreča pamet, pametni pa _____.
11. Pamet je samo ena, porabnikov pa _____.
12. Pivo ne pušča sledi od _____.
13. Rana ura _____.
14. Smrt je dokaz, da življenje človeku _____.
15. Šola je kruh. Jejete _____.
16. Šola je naš dom, zato _____.
17. Točen kot _____.
18. Vsi mi smo mrličji _____.
19. Življenje je _____.
20. Življenje ni vzgojno. Vzgoja ni _____.

Vaja elaboracije

Postavljanje ločil, velikih in malih začetnic

maja
ne
nikoli
pozabiš
prvega

gospa
hvala
lepa

*Tvorjenje besedil na osnovi zгледа književnega besedila**Françoise Villon***BALADA O PREGOVORIH¹³**

Vrč hodi k vodi, dokler roč ima.
 Tako kot si postelje, človek spi.
 Še jeklo se na nakovalu vda,
 če razžariš ga, da dobi rdeč sij.
 Vsak toliko je vreden, kot slovi.
 Pozabljen je, kdor v svet predaleč gre.
 Hudobnež tarča je za vse ljudi.
 Kdor dolgo trka, temu se odpre.

Kdor govori preveč, se sam izda.
 V deveto vas se dober glas glasi.
 Kdor rad obljublja, ta bolj malo da.
 Kdor dolgo prosi, slednjič le dobi.
 Čim dražja stvar je, bolj jo svet želi.
 Kdor res želi si kaj, doseže vse.
 Kar zlahka se dobi, vabljivo ni.
 Kdor dolgo trka, temu se odpre.

Kdor ga ima, hraniti mora psa.
 Le s petjem pesmica se nauči.
 Če dolgo grad oblegaš, se preda.
 Skopuhu sadje v gnoj se omeđi.
 Vse delo skvari, kdor preveč hiti.
 Kdor se obira, slednjič ne uspe.
 Kdor se loteva vsega, vse skazi.
 Kdor dolgo trka, temu se odpre.

Ko šal je že preveč, se smeh konca.
 Razsipnež slednjič se brez hlač zbudi.
 Najbolj obljubi, kdor ti reče: »Na!«
 Kdor je predober, v revščino tišči.
 Kdor da na up, najrajši podari.
 Kdor dela greh, se spokori za vse.
 Kdor plašč po vetru obrača, ga zmrazi.
 Kdor dolgo trka, temu se odpre.

Princ, tudi norcu v glavi se zbistri:
 po dolgih blodnjah pravo pot uzre,
 življenja bič mu misli spremeniti -
 kdor dolgo trka, temu se odpre.

---

¹³ Balada o pregovorih (Ballade des Proverbes, 1458; prevedel Janez Menart).

